

KUTADGU BİLİĞ'İN MISIR NÜSHASININ DİZİNİ ÜZERİNE NOTLAR

Özge EKER¹ - Abdullah KÖK²

Özet

Bu çalışma yayımlanmamış olan Kutadgu Bilig Dizini adlı yüksek lisans tezinden (Ö. Eker., Kutadgu Bilig Dizini, Niğde Üniversitesi SBE, Niğde, 2015, Yayımlanmamış YL Tezi) hareketle yapılmıştır. Çalışma yapılırken 1993 yılı basımı Kültür Bakanlığı Kutadgu Bilig Mısır Nüshası baskısından ve sonradan 2015 yılı Türk Dil Kurumu Kutadgu Bilig Prestij baskısından yararlanılmıştır. Analitik dizin çalışmamızda Arat neşrine her zaman sadık ve bağlı kalınmıştır. İnceleme kısmında Arat'tan farklı fonetik okumalar yapılmıştır. Bu farklı okumalara yapılan dizin çalışmasında da yer verilmiştir. Mısır nüshası da diğer nüshalardan farklı bir zaman diliminde istinsah edildiği için birtakım fonetik farklılıklar göstermektedir. Tasarruflu yazımlarla özellikleri örneklerle verilmiştir. Arat'ın ölümünden sonra yayımlanan dizinde geçmeyen bazı sözcükler tesbit edilip yazılmıştır. Metin içerisinde C nüshası için dipnot bilgisi verilmeyen örnekler verilmiştir. Metinde geçen ikili ve hatta üçlü kullanımlara değinilmiştir. Metinde çokça görülen ses olaylarından bahsedilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kutadgu Bilig Dizini, Söz Varlığı, Fonetik Olaylar, Farklı Okuma Önerileri.

NOTES ON EGYPT MANUSCRIPT OF QUTADGU BILIG

Abstract

This study has been established through named Index of Qutadgu Bilig master thesis that hasn't published yet. (Ö. Eker, Index of Kutadgu Bilig, Niğde University, Social Sciences Institute, Niğde, 2015, Unpublished Master Thesis). While working, it has been benefited from 1993 year's printing of Culture Administration Publications of Qutadgu Bilig Cairo Manuscript and later 2015 year's of Turkish Language Association Prestige Printing Qutadgu Bilig. In this our study of analytical index, has been remained faithful and devoted to Arat publication every time. In investigation part, it has been made phonetic reading different from Arat. It has been given place to this different readings in constituted work of index. As Cairo Manuscript is transmitted different time from other manuscripts, it has demonstrate some phonetic distinction. Possession writings-orthography feature has been pointed out with examination. Some words, that not existed index which published from then died of Arat, is has been identified and written. It has been given example, that not given information footnote for C Manuscript. It has been referred to two or three usages which existing text. It has been mentioned phonetic events too much seen in text.

Key Words: Index Of Kutadgu Bilig, Vocabulary, Phonetic Events, Different Readings Suggestion.

Giriş

Bu çalışma Kutadgu Bilig Mısır Nüshası üzerine 2015 yılında savunulmuş yüksek lisans tezinin önsöz ve sonuç kısımlarını içerir. Çalışmaya zamanla başka bulgular da eklenmiştir.

¹ Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi. ozgeker@gmail.com

² Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Dili Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, abdullahkok@akdeniz.edu.tr, akok9@yahoo.com

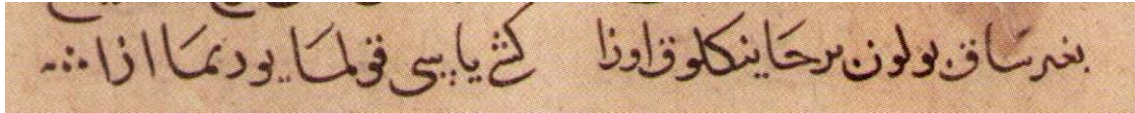
Çalışma Arat metnine sadık kalınarak Kutadgu Bilig'in Mısır Nüshasının ve gerekirse diğer nüshalarının da müstakil dizinleri olabilir mi? düşüncesi ile yapıldı. **1.** Mısır Nüshasında İmla Özellikleri; **2.** Mısır Nüshası İçin Okuma Önerileri; **3.** Dizinde Bulunmayan Sözcükler; **4.** Mısır Nüshasında İkili Kullanımlar; **5.** Mısır Nüshasında Ses Olayları; **6.** Mısır Nüshasında Anlam Olayları; **7.** Mısır Nüshasında Silinmiş Sözcükler, Satırlı Sözcükler; **8.** Sonuç olmak üzere makale sekiz başlıktan oluşmaktadır. Çalışmada **EDPT:** An Etymological Dictionary Pre Thirteenth Century Turkish, **P.E.D:** Persian English Dictionary- Steingass, **KBY:** Kültür Bakanlığı Yayınları Kutadgu Bilig Mısır Nüshası, **Çalışma:** Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

1. Kutadgu Bilig Mısır Nüshasının İmla Özellikleri

Tasarruflu Yazımlar

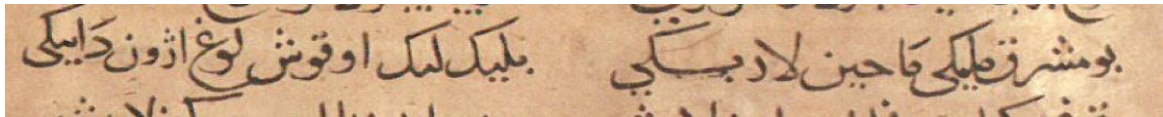
Metindeki beyitlerde ahenk sağlamak amacıyla veya vezini doğru kullanmak için tasarruflu yazımlar (yazım kusuru değil) kullanılmıştır. Kutadgu Bilig metninde bazı sözcüklerde elifli kullanım olsa da, üstün, esre, ötre kullanımları vardır. Bu gösterimler sözcük ortalarında ve dize sonlarında bazı nedenlerden dolayı kullanılmış olabilir. Metinde ahenk unsuru sağlama, seslerin uzun ya da kısa gösterilmesi yoluyla vezin uygunluğunu sağlama veya anlam ayırt etme nedenleriyle üstün harakası ve elif harfi kullanılmış olabilir. Ya da bu kullanımlar istinsah farklarından dolayı da olmuş olabilir. Kutadgu Bilig'de sistemli olmamakla birlikte bu türlü kullanımlar görülmektedir. Metin boyunca tasarruflu yazımlar bulunmaktadır. “yorıma” ve “kolma” kelimeleri elifli yazılmışken üstün de eklenmiştir. Bunları tasarruflu yazımlar adı altında topladık. İkinci örnekte “maçınlar” ve “ajunda”; Üçüncü örnekte “esbap” ve “üzä” sözcüklerinde fazladan üstün kullanımlarını görürüz.

Kutadgu Bilig'de sözcüklerde kullanılan ünlü uzunlukları için görüşler ortaya konmuştur. Aruz vezninin hatasız kullanılması için çeşitli yöntemlere başvurulduğunu, mısra sonu doldurma sesler, orta hece düşmesi veya negü tir, eşitgil, ay! kör (bak, gör) gibi kalıp sözcüklerin kullanımının olduğu Ata tarafından belirtilmiştir. (Ata, 1993: 301-302) Bir başka çalışmaya göre de Kutadgu Bilig'de sözcükler için kullanılan uzunlukların bir imale yapmanın yanında karakteristik bir özellik olduğu ifade edilir. Kutadgu Bilig'de ilk hecede değil de ikinci ve üçüncü hecedeki uzunlukların fazla olduğu görülür. (Kartallıoğlu, 2011:305)

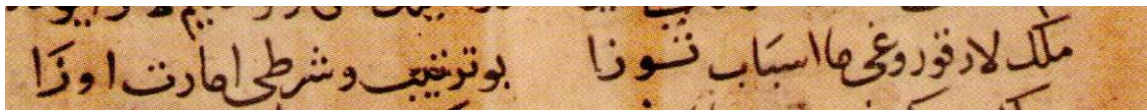
bağırsak bolun barça yanluğ üzä

kişi yaşı **kolma yorıma** aza [KBY: 313; TDK:167a]

bu maşırık meliki **maçınlar** begi

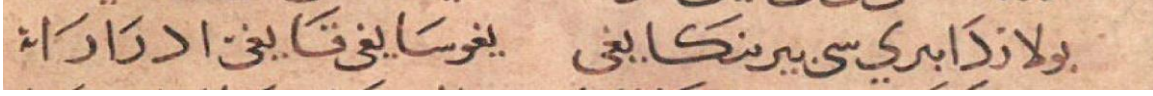
biliglig ukuşluğ **ajunda yegi** [KBY: 4; TDK: 3]

meliklar kıruğı ma **esbap** tüzä

bu tertip ve şartı emarät **üzä** [KBY: 5; TDK: 3a-2b]

Metinde üstün ve elif kullanımının olduğu beyitlerden biri de bu beyittir. ‘adra ara’ arasında tek bir elif vardır.

bularda birisi birinä yağı

yağusa yağıka yağı **adra ara** [KBY: 274; TDK: 138-143b]

Aynı durum systemsiz olmakla birlikte metnin genelinde de geçmektedir. [KBY:4, TDK:2-2b *bu maşrık ilinde*]; [KBY:4, TDK:2-2b *kişide adın*]; [KBY: 5, TDK:3a *itär, ma*]; [KBY:5, TDK:3a *ögin tildäki*]; [KBY:5, TDK:3a *kamuğka yarar*]; [KBY:6, TDK: 3b *hilä*]; [KBY:6, TDK:3b *kesgüke, birgüke*] [KBY: 7, TDK:4-4a *yağutmuş yana*]; [KBY:7, TDK:4-4a *ikbal tüzä*]; [KBY:15, TDK:7a *üzä /tüzä*]; [KBY: 15, TDK:7a *kişidä*]; [KBY:20, TDK:21b *ayğıl açä*], [KBY:22 *bağa*, TDK:13b]

Kutadgu Bilig'in Mısır Nüshasının genelinde gördüğümüz elif ve yanında üstün kullanımını Arat bir nüsha farkı olarak göstermemiştir. Bu türlü kullanımları uzunluk-kısalık kullanımı ile açıklayabiliriz. Kısa ünlüleri göstermek için harekelendirme sisteminden yararlanılmıştır. (Ercilasun, 2007:146-148) Bu kullanım Kutadgu Bilig'de kullanılan bir imla özelliğidir de diyebiliriz. Aynı şekilde Compendium of Turkic Dialects adlı eserde kısa ünlülerin sadece ünsüzlerin üstüne ya da altına koyulan küçük çentiklerle (haraka/ hareket) gösterildiği ifade edilir. (Teres, 2006:134) Üstün kullanımı genellikle ikinci hecede ve çekim ekleri üzerinde kullanılmıştır. Son hecelerin vezne uyması için bu harakanın kullanılmış olabileceği düşünülebilir. (Uygur imlasının bu duruma etkisi, bu kullanım metne ne katmıştır)

Metinde vezin uygunluğunu sağlamak için kullanılan birtakım seslik özellikler bulunmaktadır. Fazladan- l- harfleri hem sözcük ortasında hem de beyit sonlarında ahengi sağlamak için kullanılmıştır. Ayrıca metinde bazı sözcüklerde, üstün, esre ve ötre sesletimleri bulunmaktadır. Fazladan seslerin kullanımı ya da seslerin eksilmesi vezin uygunluğu için yapılmıştır.

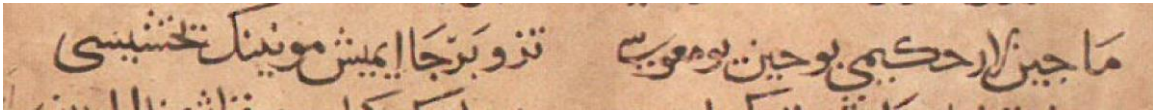
Metinde ‘yandru’ kelimesi ‘yandırur’ olarak veya bir -r- sessizi fazladan verilmiştir. Bunun nedeni vezin uygunluğu sağlamak için olabilir.

väfa kılsa **yandru** yanutı cefa

cefa kılsa ötrü kılor bu vefa [KBY:317; TDK:159-169a]

Özellikle metnin çoğunluğunda olmakla birlikte *-barça-* sözcüğünde elif ve hareketler birarada kullanılmıştır. Bu unsurların kullanılmadığı yerler de vardır. Bazı yerlerde de sadece -ça eki üzerinde kullanılmıştır. [KBY:4, TDK:2b], [KBY: 12, TDK:8b], [KBY: 16, TDK:7b], [KBY:20; TDK:21b], [KBY: 55, TDK:31a], [KBY: 76, TDK:41b], [KBY: 81, TDK:44a], [KBY: 87, TDK:47a], [KBY:359, TDK:186a] [KBY: 362, TDK:187b] burada 223 barça sözcüğünden sınırlı verdiğimiz sözcüklerde barça sözcüğünün her iki hecesi üzerinde fazladan üstün sesletimi yapılmıştır.

maçinlär hâkimi bu çin yumğusu

törü **barça** aymış munıñ yahşısı [KBY:4; TDK:2b]

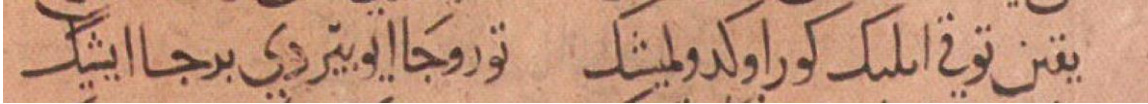
Sadece son hecede üstün olanlar ise; [KBY:3, TDK:3a], [KBY:27, TDK:16a], [KBY:29, TDK:16a], [KBY:29, TDK:16a], [KBY:45, TDK:26a], [KBY:56, TDK:31b], [KBY:59, TDK:33a], [KBY:62, TDK:34b], [KBY:62, TDK:34b], [KBY:78,TDK:42b], [KBY:81,TDK:44a], [KBY:83,TDK:45a], [KBY:84,TDK:45b], [KBY:86, TDK:46b], [KBY:86,TDK:46b], [KBY:87,TDK:47a bu beyitin ilk dizesinde her iki hece üstünlü ikinci dizesinde son hecede üstün kullanılmıştır.], [KBY:355,TDK:184a], [KBY:358,TDK:185b], [KBY:359, TDK:186a], [KBY:360, TDK:186b], [KBY:365, TDK:189a], [KBY:389, TDK:193a], çoğunlukla ek üzerinde bir üstün vardır.

kimiñ bolsa arķuk kılınç otun

işi **barça** tetrü bolur toğsa kün [KBY:80; TDK:41-43b]

Üstün bulunmayan barça sözcükleri ise; [KBY:7, TDK:4a], [KBY:20, TDK:21b], [KBY:23, TDK:14a], [KBY:31, TDK:17a], [KBY:32, TDK:17b], [KBY:34, TDK:18b] [KBY:36, TDK:19b], [KBY: 38, TDK:22b], [KBY: 39, TDK:23a], [KBY: 39, TDK:23a].

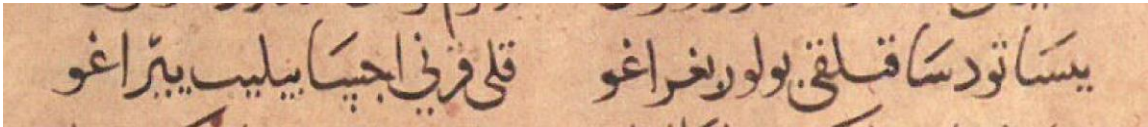

yaķın tuttı ilig kör ögdülmişig

törüçä ayu berdi **barça** işig [KBY:76; TDK:39-41b]

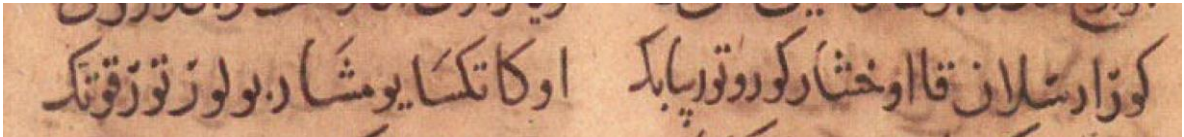
s/ş Yazımı:

Kutadgu Bilig'de s harfi için sınırlı miktarda farklı bir imla kullanıldığı görülmektedir.

yesä toğsa kılķı bolur buğrağú

ķalı ķarnı **açsa** bilip yer ağı[KBY:48; TDK:27b]

kür arslanķa oğşar bu körü **tursa** beg

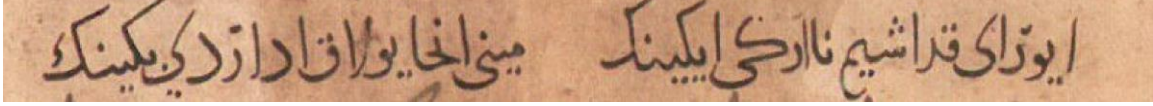
ögä tegsä yumşar bolur torķu teg [KBY:241, TDK:125a]

Arat Kutadgu Bilig'de yukarıda kullanılmış olan üç noktalı –s- harfini nüsha farkı olarak göstermez. Fakat diğer iki nüshada bu harfe rastlanmaması Mısır nüshasında sülüs veya talik yazı türünden dolayı ortaya çıkan bir yazım özelliği kabul etmemizi sağlayabilir.

-w- /-v- Yazımı:

Karahanlı Türkçesi dönemi karakteristik özelliği olan çift dudak –w- Mısır nüshasında

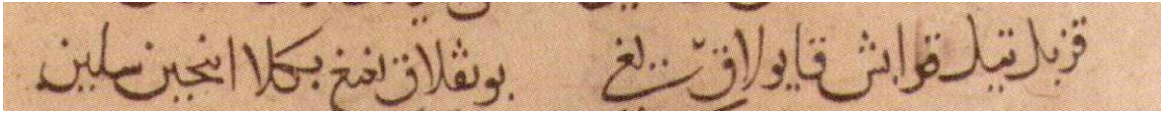
sınırlı da olsa –v- halinde yazılmıştır. kevaköp devlet, cevap, heva, vefa, da'vi, tevfiq, mürüvvet, vezir, vakt, sevap, dışındaki Türkçe sözcüklerde w yerine v yazımı kullanıldığını görürüz. *sevüglər* 7v=147/147, KBY, 15; 30v=868/868; KBY, s.61, *küvüzlünmägil*; 34r=965/965; KBY, s.68, *sevüglər*; 148v=4428/4428; KBY, s.297; sevap, 195r=5888/5888, KBY,s.390; *yavuzraq* 152v=4539/4539, KBY,s.305, *yavlaq*, KBY,233.

ayur ay қадашım ne erki igin

meni ança **yavlaq** edardı beğin [KBY:233, TDK:121a, Arat:400-3970]

(Sonra: -Ey kardeşim, senin ne eksiğın var ki, beyin beni bu kadar ısrarla takip ediyor-dedi.) (Arat, 1988:288)

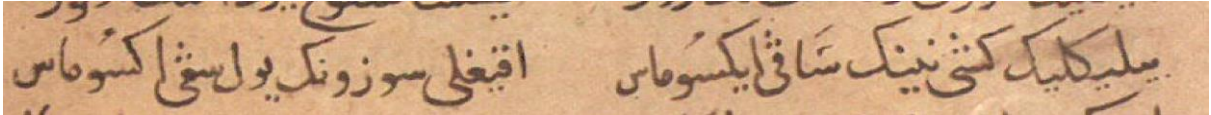
kıızıl til қарабаşқа **yavlaq** yağı

bu **yavlaq** yağığ beklä ençin salın [KBY:150, TDK:78b, Arat:282-2692]

(Kırmızı dil kara başın amansız düşmanıdır; bu kötü düşmanı sıkı tut ve huzur içinde yaşa.) (Arat, 1988:199)

Beyitte çift dudak v'si ilk dizede kullanılmamışken ikinci dizede kullanılmıştır.

Bunların yanında –w- harfinin kendinden sonraki harfle bitştirildiği görülür. Bazı yerlerde ise bu bitişmelerin olmadığı görülür.

biliglig kişiniñ **sawı** eksümäs

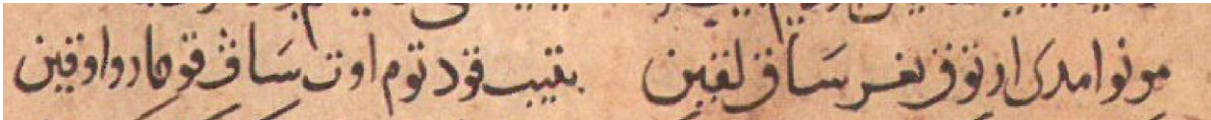
ağığlı sözüñ yul **suwı** eksümäs [KBY:38, TDK:22b]

üyük hem usuğluğ bolur bilgälär

çıkır **saw** kayuda ağaq ursa er [KBY:38, TDK:22b]

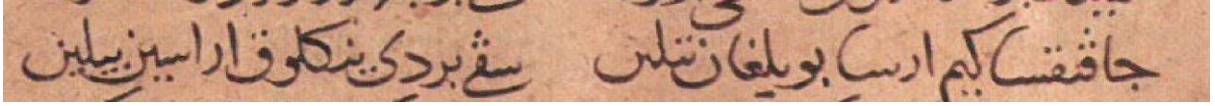
[KBY:53, TDK:30a], [KBY:62, 31r], [KBY:63, 31v], [KBY:69, 34v] [KBY:97, 48v] [KBY:145, 72v]

munu emdi artuğ bağırsaklıqın

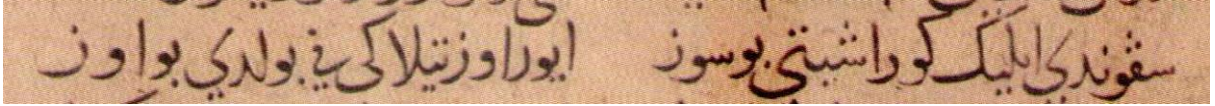
bitip qodtum öt **saw** qumarı oqın [KBY:63, 35a]

Buradaki çift dudak w'sinin kendinden önceki sesle birleşmediği görülür. Ayrıca /-w-/ harfinin kendinden önce ve sonraki sesle bitiştiği görülür.

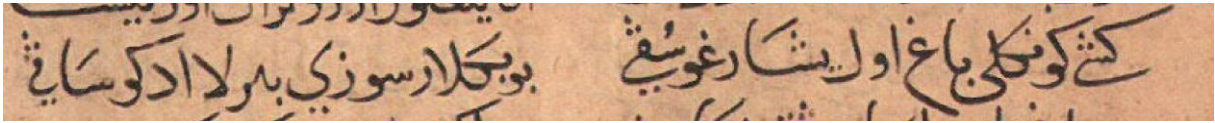
çawıksa kim ersä yalğan tilin

sawı bardı yañluk arasın bilin [KBY:80, TDK:43b]

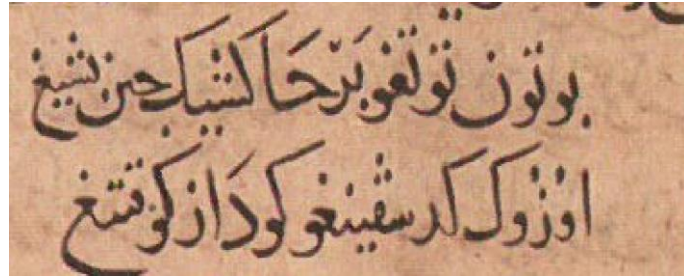
sewüندی ilig kör eşitti bu söz

ayur öz tiläkini buldı bu öz [KBY:81, TDK:44a]

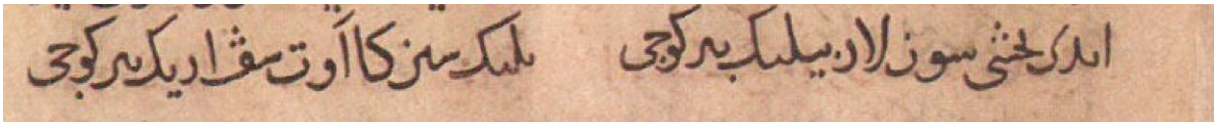
kişi köñli bağ ol yaşargu suwı

bu beglär sözi birlä edgü sawı [KBY:89, TDK:48a]

bütün tutğu barça kişig çın bışığı

özüg keç sawıñgu küdäzgu katıg [KBY:161, TDK:84a]

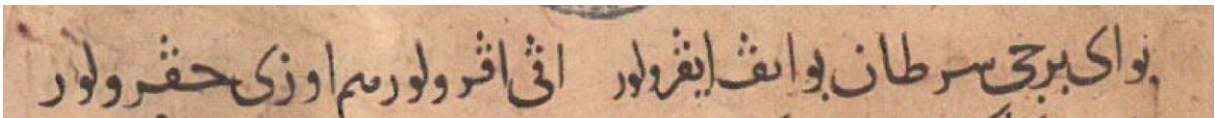

idi yahşı sözlär bilig bergüçi

biligsizkä öt saw erig bergüçi [KBY:215, TDK:112a]

/ç-/ Yazımı:

Metin boyunca –ç- kullanımının Arap harfli metinde gösterimi noktasız olarak verilmiştir.

bu ay burcı sertan bu ew ewrülür

ewi ewrülür hem özi çewrülür [KBY:31; TDK:16-17a]

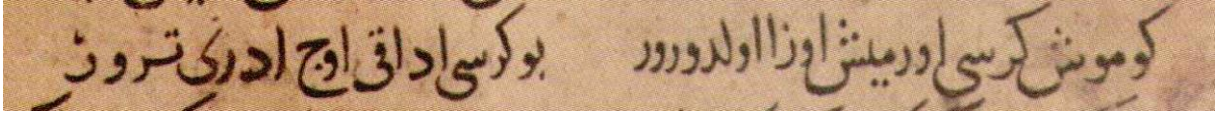
qayu ewkâ kirsâ bu ay terk **çıkar**

çıkarı için terk yatar hem yıkar [KBY:31; TDK:16-17a]

iligkâ baqa kördi yaşru közün

kaşı közi tügmiş **açıtmiş** yüzün [KBY:32; TDK:17-17b]

kümüş kürsi urmiş üzâ oldurur

bu kürsi adağı **üç** adrı turur [KBY:32; TDK:17-17b]

bedük bir **biçäkig** eligdâ tutar

solındın urağun oğındın şeker [KBY:32; TDK:17-17b]

anı kördi ersâ bu ay toldı **çin**

katıg qorqti özkâ qodı aldı tın [KBY:33; TDK:17-18a]

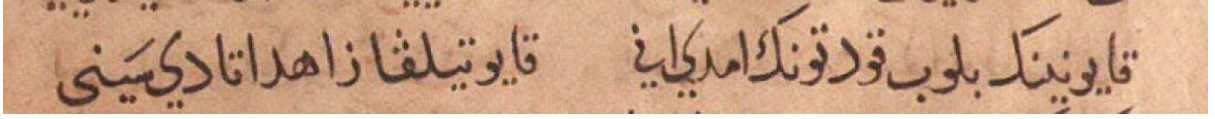
üçünçi bu kün toğsa yerkä esig

çeçäk yazlur anda tümän miñ tüsig [KBY:36; TDK:19-19b]

Üstün Harekesi ve /i/ Harfinin Yazımı:

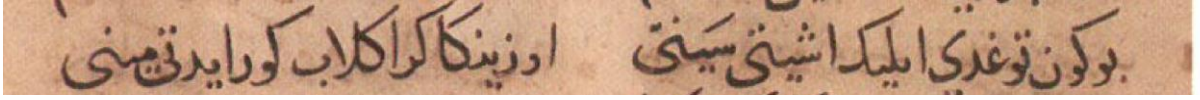
Burada /e/ yerine /i/ ile bir imla kullanımı görülür. Kapalı e konusu bu dönem eserlerinde tartışmalı bir konu olduğu için düzensizlik Arat'ın da ifade ettiği gibi müelliften değil müstensihthen kaynaklanan bir durumdur. (Arat, 1987:313)

Kutadgu Bilig'de /i/ sesi için ê ile gösterildiği yerler olmakla birlikte é harfinin kullanılmadığı yerler de olmuştur. Burada uzunluk-kısalık konusundan yola çıkarak üstün harekesinin –i- sesi uzun okutma amacıyla da konulmuş olabilir. Üstün ve é harfinin birarada kullanımı /ê/ sesine işaret etmeyebilir. Çünkü /ê/ kullanımını en düzenli şekilde takip edebilmemiz için /é/ kullanımının sıklık sayısına bakmamız gerekir.

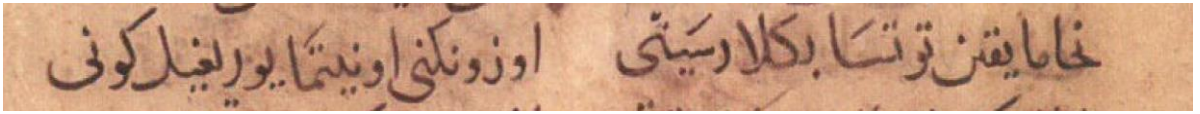
qayunıñ bolup qodtuñ emdi anı

qayu tilwä zâhid atadı **seni/sini** [KBY:200; TDK:101-148b]

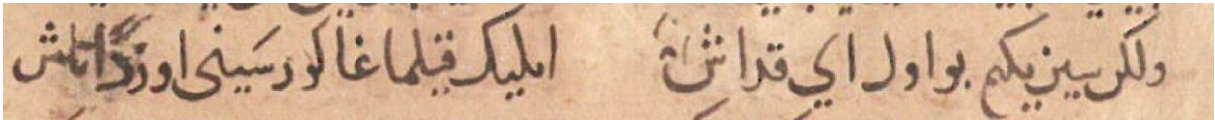
bu kün toğdı ilig eşitti **seni/sini**

öziñä kâräklâp kör ıdıtı meni [KBY:201; TDK:101-149a]

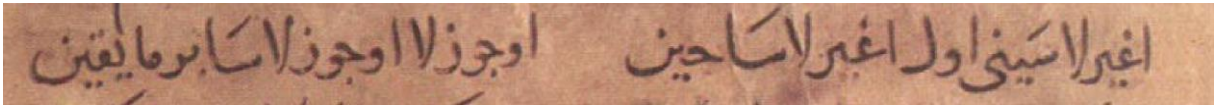
neçä ma yaqın tutsa beğlâr **seni**

özünñi unıtma yorıgıl köni [KBY:241; TDK:121-125a]

velikin sizikim bu ol ay qağaş

ilig kılmağa kör **seni** özđän taş [KBY:224; TDK:113-106b]

ağırla **seni** ol ağırlasa çın

uçuzla uçuzlasa barma yaqın [KBY: 254; TDK:128-131b]

/y/ ve /n/ sessiz harflerinin yazımı:

çığay/ çığan:

Arat neşrinde çığay sözcüğünün /y/ varyantı verilmiştir. Mısır nüshasında ise aynı sözcük tek bir /n/ varyantıyla kullanılmıştır. /y/ varyantları ise daha fazladır. Çalışmada bu sözcükler ayrı madde başı olarak da verilmiştir. (Eker, 2015:338)

çığan 1.opposite bay. 2.poor men. bk.çığay/y/ = /n/ ses denkliği. [Clauson,1972:409]

meniñ birlä turğıl maña kıl basut

çığanığ yölägil nâñin edğü tut [KBY:189, TDK:98a]

çığay: fakir. bk. çığan [Clauson,1972:412]

ol.ç.[KBY: 144, TDK: 76a], **ç. bar** [KBY:97,TDK:52a], **ç. bolğu ber** [KBY:317, TDK:169a]

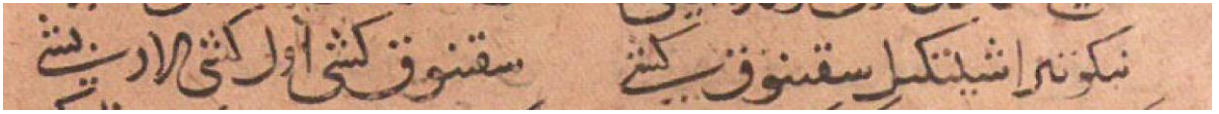

çıǵayka üläsä kümüş neñ tawar

bayat ıolsa andın belanı yıǵar [KBY:259, TDK:134a]

saǵıyuq/saǵınuq: thoughtful men.[Clouston,1972:814]

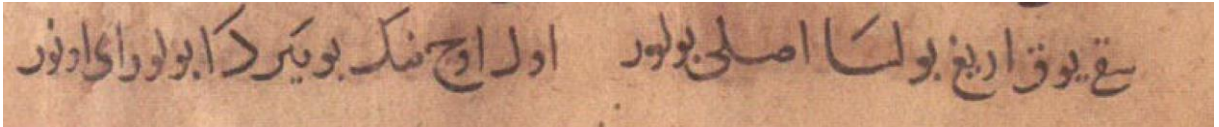
Arat neşrinde sadece **saǵınuq** sözcüğünün /n/ varyantı verilmiştir. Mısır nüshasında ise aynı sözcük /n/ ve /y/ varyantıyla birlikte neredeyse eşit sayıda kullanılmıştır. /y/ varyantı ise sadece bir fazladır. Tez çalışmasında da bu sözcükler ayrı madde başı olarak da verilmiştir. (Eker, 2015: 840)

negü ter eşitgil **saǵınuq** kişi

saǵınuq kişi ol kişilär başı [KBY:44, TDK:25b]

saǵıyuq: Mısır nüshası dizininde (çalışmada) ayrı madde başı olarak verilmiştir. (Eker,2015:842)

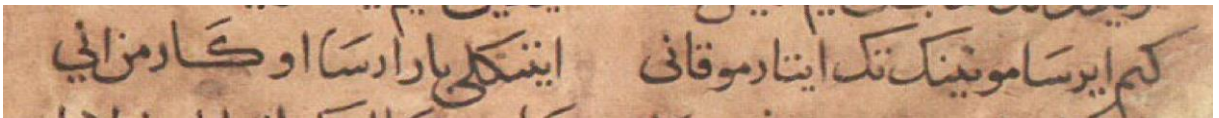
saǵıyuq arıǵ bolsa aşlı bolur

ol üç näñ bu yerdä bolur ay ünür [KBY:267, TDK:140a]

Şahıs Zamirlerinin Yazımı:

Tenvinli olarak ve Sözcük şeklinde geçtiği yerler vardır.

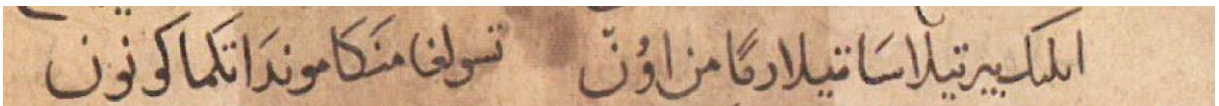
Sözcük olarak yazılan yerler:

kim ersä munıñ teg itär mü qalı

itiñli bar ersä **ögär men** anı [KBY:4, TDK:2b]

Tenvinle yazılan yerler:

ilig bir tiläsä **tilär men** min ün

tusulǵa maña munda tegmä künün [KBY:228, TDK:108b]

nelik **arsıkar sen** aya öldäçi

özün iki künlük konuk boldaçı [KBY:206, TDK:151b]

2. Kutadgu Bilig (Mısır Nüshası) Okuma Önerileri:

ö(n)gin/ögin: KB dizininde başka, başkası anlamına gelen öñi (Sertkaya, Eraslan, Yüce,1979:362) sözcüğü –ögin- olarak okundu. Sözcük –vav, kef, ye ve nun” harflerini içermektedir. Metinde bulunan 18 ö(n)gin sözcüğünde nun-kef belirlidir. Fakat bu sözcüğün imlasında sadece kef belirlidir. (Eker, 2015: 9)

EDPCT: ö:g:Xac.xıı. ö:g: intelligence, mind. KB. ög is common either by itself.etc.(Clauson, 1972: 99) Ana dil, yaygın dil olarak kullanabiliriz.

ne türlü bu sözlär **ögin** tildäki

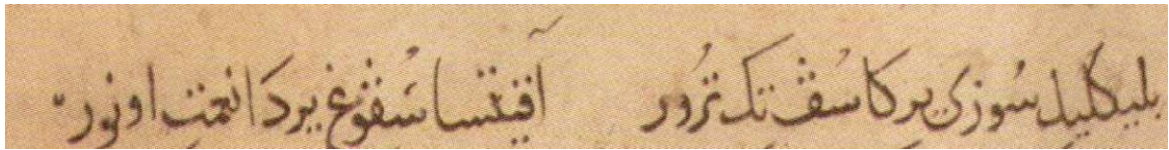
kigürmiş muñar kör kamuğ ildäki [KBY:5; TDK:3-3a]

(Bak muhtelif memleketlerin -kendi dillerinde-/ ana dillerinde-/ bunun için ne türlü adlar kullanılmıştır.)

(Bak muhtelif memleketlerin çeşitli dillerinde bunun için ne türlü adlar kullanılmıştır.) (Arat,1988:4)

önür/ünür: EDPT: ünür: ün-: Tarihi Türk dili alanında yetişmek, ayağa kalkmak, yükselmek, (yani ağ-), bir bitkinin yetişip yayılması, gün yüzüne, ortaya çıkmak anlamlarına geldiği ifade edilir. Ön sesin ön- olarak Kırgızcada veya Kazakçada değişebileceği de ifade edilmektedir. Ayrıca Karahanlı ve Çağatay dönemi örneklerinde sözcük ün- haliye geçmektedir. (Clauson, 1972:169) Compendium of Turkic Dialect'te ise sözcüğün ün- ve ön- şekilleri de bir arada geçmektedir. (Dankoff- Kelly, 1985: 60-47)

Arat neşrinde geçen yetişmek, büyüme anlamına gelen ön-/ön-ür gibi sözcükler dar-düz ünür olarak okundu. Tez çalışmasında da ün-/ün-ür madde başı altında aynı şekilde yetişmek, bitmek anlamlarıyla verilmiştir. (Eker, 2015:1123)

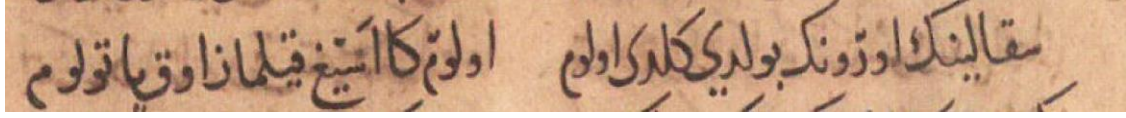
biliglig sözi yirke suw teg turur

ağıtsa suwuğ yirde ni' met önür (KBY:38, TDK:22b Arat:114,972)

(Bilginin sözü toprak için su gibidir; su verilince, yerden ni'met çıkar.) (Arat, 1988:81)

tolum/tulum: Arat neşrinde Tatar veya Özbek lehçesi etkisiyle yuvarlak olarak okunan silah anlamına gelen tolum sözcüğü çalışmada yine sözlüklerden de hareketle dar ünlüyle –tulum- olarak okundu. (Eker, 2015:1014) Çünkü Mısır nüshasına bakıldığında bütün şekillerin yuvarlak ünlü haliyle kullanılmadığı görülür. Dar- düz geniş ünlüler çok olmakla birlikte ikili kullanımlarda da yuvarlak ünlü kullanımının az olduğu görülür. Bu türlü kullanımları tesbit etmek de güçtür. EDPT sözlüğünden de hareketle sözcük dar-yuvarlak şekliyle okunmuştur. Arat neşrinde ise ağız özelliklerine bağlı olarak ise yuvarlak-geniş ünlü kullanımı çoktur.

EDPCT: tulum: a generic term for weapons or military equipment (Clauson, 1972: 500)

sağalın ürün boldı keldi ölüm

ölümkä asıg kılmaz oq ya **tulum** [KBY:212; TDK:107-154b 3623]

(Sakalın beyazlaşınca, ölüm geldi demektir; ok-yay, silah ölüme karşı fayda etmez.) (Arat, 1988:264)

ödür-/üdü-: Arat neşrinde Özbek- Tatar lehçesi etkisiyle yuvarlak olarak okunan seç-, ayır- anlamına gelen **ödür-** sözcüğü çalışmada sözlüklerden de hareketle dar ünlüyle – **üdü-** olarak okundu. (Eker, 2015:1117)

EDPCT: üdrüm; üdü-; a single choice; one specially chosen. Xak. xı. üdrüm ;the choicest of things. (Clauson, 1972:66)

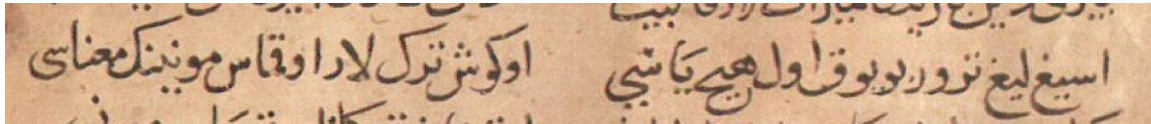
kanı ol kişidä **üdü**miş talu

koğuz kaldı dünya erildi tolu [KBY:237; TDK:140-146a; Arat:472,4718]

(İnsanlar arasında seçilmiş olan o iyi zât nerede; dünya onsuz boş kaldı, bir tarafı eksildi.) (Arat, 1988:341)

öküş/ ükü: Arat neşrinde yine Tatar ve Özbek lehçesi etkisiyle yuvarlak olarak okunan “çok” anlamına gelen **öküş** sözcüğü çalışmada dar ünlüyle –**ükü-** olarak okundu. (Eker, 2015:1119)

EDPCT: ükü: many. Kaş. I. (prov.); nine o. o. of ükü, one of ükü:ş; KB(If a man has understanding) asğı üküş “he has many advantages”. KBVP; üküş ‘ibrat alğıl ‘accept many warnings’. öküş olarak madde başı geçmemektedir.(Clauson, 1972:118)

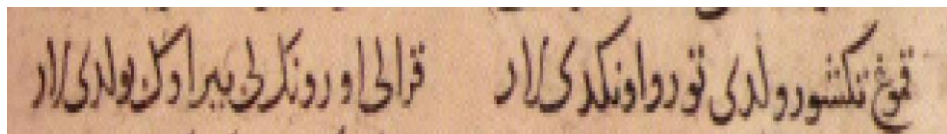
asığlıg turur bu yoğ ol hiç yaşı

üküş türkler uğmas munıñ ma‘nası [KBY:4; TDK:3-2b]

(Bu faydalı bir kitaptır ve hiçbir zararı yoktur; fakat birçok türkler bunun mânasını anlamazlar.) (Arat, 1988:4)

örün/ürün: Arat neşrinde Tatar ve Özbek lehçesi etkisiyle yuvarlak olarak okunan beyaz, ak anlamına gelen **örün** sözcüğü çalışmada yine sözlüklerden de hareketle dar ünlüyle **ürün** olarak okundu. (Eker, 2015:1125)

EDPCT: ürün: white of anything. (Clauson, 1972:233)

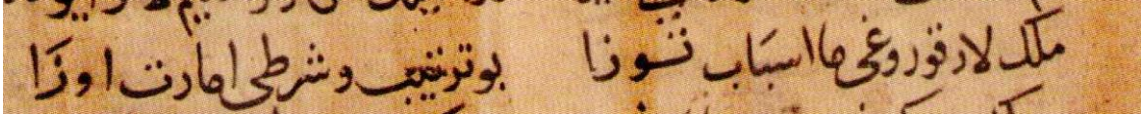
ķamuę tegşürüldi törü öñdilär

ķaralı **ürüñli** bir ök boldılar [KBY:384; TDK:193-194b; Arat:640, 6492.]

(Nizâm ve kanunların hepsi değişti; ak ve kara birbirinden farksız oldu.) (Arat, 1988:465)

öze/ üzä: Arat neşrinde ve dizinde “öze” olarak geçen sözcük çalışmada “üze” olarak okundu. (Eker, 2015:1128)

EDPCT:ü:z: Xak. xı. ü:z; (with front vowel). Xak.xı.(between 1. ü:z and 1 ö:z) ü:z al-aşamm ‘deaf’; one of says ü:z kişi: Kaş. I. 45.(Clauson, 1972:280)

meliklär ķuruęı ma esbap tüzä

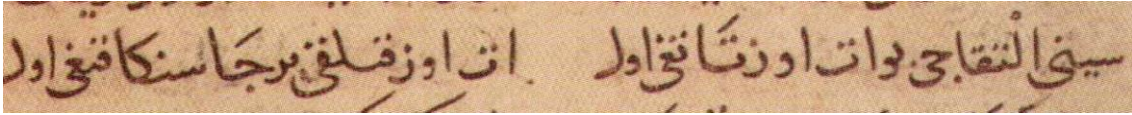
bu tertip ve şartı emarät **üzä** [KBY:5; TDK:3a-2b]

(Hükümdarların korunmaları ve bunun için gereken şeyler ile hakimiyetin icap ve şartlarını;) (Arat, 1988:5)

3. KB (Sertkaya- Eraslan-Yüce) Dizinde Bulunmayan Sözcükler:

altķaçı: Sözcük KB dizininde alk- olarak geçmektedir. (Sertkaya, Eraslan, Yüce, 1979:18) (Sertkaya, Eraslan, Yüce, 1979:Metin neşi kısmında ise 5404. Beyitte alt- kökünde geçer. Sözcüğün alk- veya alt- şekliyle de dipnot olarak geçebileceğini Arat belirtir. (Arat, 1979:537) Mısır Nüshasında ise alt- kökünde geçer. Dizindeki alk- eylemi yanında alt-, altķaçı madde başları da olabilirdi. (Eker, 2015:78) KBY Mısır Nüshası sayfa 304 ve 53'te bulunan sözcükler ise alk- kökünde geçmektedir.

EDPT: beneathfrom , altından,altķak [Clauson,1972:130] Alķak, alķal-

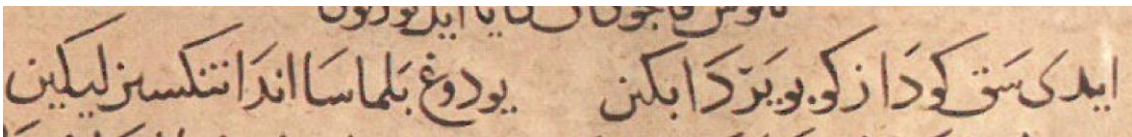

seni **altķaçı** bu et öz ķatęı ol

et öz ķılķı barķa saņa ķatęı ol [KBY:322, TDK:171b, Arat:537,5404]

(Seni bitiren bu nefşâni zevklerdir. Senin için vaz geçilmesi zor olan işte bu nefşani arzulardır.) (Arat, 1988:s.388)

bal-: Sözcük Arat neşrinin 2582. beyitin dipnotunda “**balmasa**” sözcüğü nüsha farkı olarak verilmiştir. (Arat,1979:271) Fakat dizinde bal- madde başı olarak geçmemektedir. Yayımlanmamış tez çalışmasında (Eker,2015:144) ayrı bir madde başı olarak bal- sözcüğü verildi. **EDPT:** (ba:l) ba-: fastened,tightened. Uyg.; Bud. (our thoughts, love and longing for you) kün küniğe üstelür balur (increase and are intensified from day to day) Xak. ban- the language suggests that Kaş. did not think that bal- still existed (Clauson,1992:330) Bağlanmak, bağlamak, başına gelmek.

içi saķ küdäzğü bu yerdä begin

yoğuğ **balmasa** anda teņsizlikin [KBY:142, TDK:74b, Arat:271]

(Beyini çok dikkatle gözetmeli; başına kötü bir hadise, bir felaket gelmesini önlemelidir.) (Arat,1988:192)

Arat bu sözcüğü nüsha farkı olarak vermiştir. Hem bul- eylemini hem de bal- eylemini aynı şekilde anlamlandırabiliriz. Bu nedenle Arat çevirisine sadık kalmayı en başından beri uygun bulduk. Burada ifade etmeye çalıştığımız. bul- eylemi dışında Arat'ın da ifade ettiği bal- eyleminin (Arat, 1979:271) yapılan tez çalışmasında ayrı bir madde başı olarak alındığını belirtmektir.

behrä ber-/behrä: Arat neşrinde sözcük için C14-15 dipnot bilgisi verilmiştir. (Arat, 1979: 92) Fakat her ne kadar giriş kısmı olsa da sözcük dizinde geçmemektedir. Çalışmada ise madde başı olarak verilmiştir. (Eker, 2015:186) **P.E.D.:** Apart, portion share, profit,gain. behrä-i wasiyyät. (Steingass,1998:211) Bu sözcük için Arat neşrinde dipnot bilgisi vardır. (Arat,1979:92)

yazukluğ cefacı bu 'aşı kuluğ

ka muğ **behrä berdiñ** kuruğ koçmadıñ [KBY:31, TDK:17a; Arat:92]

bellü: belli, aşık (Tar. Söz, 1995:496) Sözcük için Arat neşrinde sayfa dipnotunda bilgi verilmiştir. (Arat,1979:478) (4780.beyit) KB dizininde bu sözcük madde başı olarak verilmemiştir. Yayınlanmamış tez çalışmasında bellü sözcüğü madde başı olarak verilmiştir. (Eker, 2015:191)

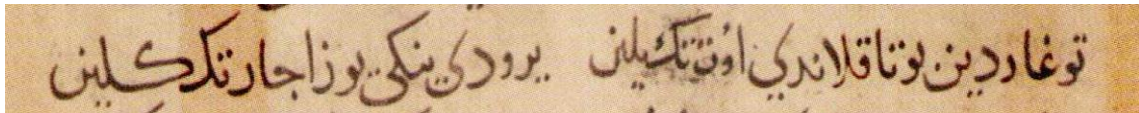

barıña muķır men tilär men usuz

ķayuda tiläğü özüm **bellüsüz** [KBY:283, TDK:116a, Arat:478]

(Varlığını ikrar ediyor ve gece gündüz uyumadan onu istiyorum; fakat onu nerede arayacağımı kendim de bilmiyorum.) (Arat,1988:345)

butaklan-: Sözcük için Arat neşrinde dipnot bilgisi verilmiştir. (Arat, 1979: 386) (3839.beyit) Fakat dizinde butıklan- madde başı altında verilmiştir. (Sertkaya, Eraslan, Yüce, 1979: 318) Burada sadece bir ses değişimi olmuş olabilir fakat ayrı bir madde başı açılıp bkz. butıklan- ifadesi konulabilir. Yayınlanmamış yüksek lisans çalışmasında ise butaklan- sözcüğü için ayrı bir madde başı açılmıştır. (Eker, 2015:319) **EDPT:** Bir ağacın dallanması. Fergana MS other butaklandı. 2. Güneşten gelen ışınlar ve onların yayılması. (Clauson, 1972: 302) Tıpkı alktaçı maddesinde olduğu gibi. Çalışmada sözcük ayrı bir madde başı olarak verilmiştir.

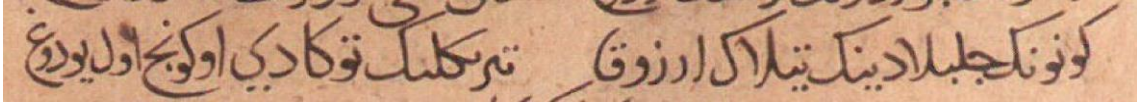
toğardın **butaklandı** ot teg yalın

yarudı yañı yüz açar teg kelin [KBY:225, TDK:107a, Arat:386]

(Doğudan ateş gibi alev dallandı ve gelin yüzünü yeni açmış gibi, dünya aydınlandı.) (Arat, 1988: 278) (3839.beyit)

çalapla-:çalpaş, çalpaş-; viscousexcreation. iki kişinin kaba şekilde birbirini tehdit etmesi. Eşyaların kirlenmesi gibi olumsuz anlamlar için kullanılmıştır. (Clauson,1972:418) Sözcük için

Arat neşrinde dipnot bilgisi verilmiştir. (Arat, 1979:157) (1400.beyit) KB (Eraslan-Sertkaya-Yüce) dizininde sözcük geçmemektedir. Tez çalışmasında ayrı bir madde başı olarak verildi.(Eker, 2015:334)

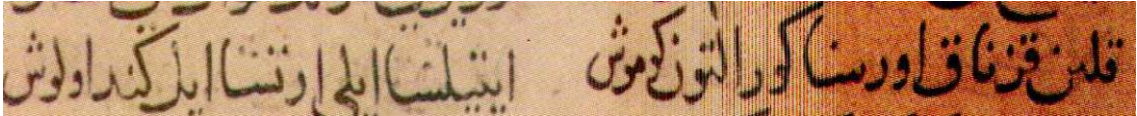

künün **çalapladiñ** tiläk arzuğa

tiriglig tükädi ökünç ol yodug [KBY:66, TDK:36b, Arat:157]

(Heves ve arzuların için ömrünü harcadın, hayat tükendi; elde ettiğin sadece pişmanlıktır.) (Arat, 1988:110)

gür: Sözcük için Arat neşrinde dipnot bilgisi yoktur. (Arat, 1979:233) (2178.beyit) KB dizininde ise ilgili anlamda madde başı gür sözcüğü verilmemiştir. Sözcük için ayrı bir madde başı açılabilir. **P.E.D.gür:** neşe, sevinç, mutluluk gibi olumlu bir anlam alanına sahip. (Steingass, 1988, s.1101) gür: Bol, mebzul, açık, yüksek, kuvvetli, kalabalık, güruh. (Parlatır, s.536) Aslında burada “gür” sözcüğü bolluk, çokluk, zenginlik anlamında niteleyici olarak kullanılmıştır.

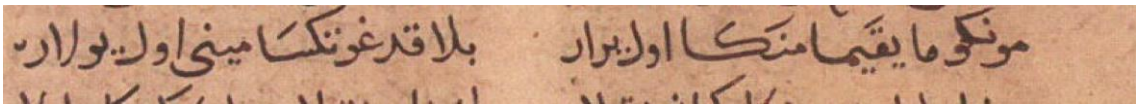
kalın kaznağ ursa **gür altun kümüş**

itilsä ili artsa il kenđ ülüş [KBY:114, TDK: 60b, Arat:233-2178]

(Altın ve gümüşten **zengin** bir hazine toplansın; memleket düzene konsun, şehir ve eyaletler çoğalsın.) (Arat, 1988:163) (2178.beyit)

Burada gür sözcüğünü –kür- şeklinde doldurma bir sözcük olarak görmekten ziyade Arat'ın çevirisinde anlamın da kendiliğinden evrildiği zenginlik, bolluk gibi olumlu bir anlam alanında görmeye çalıştık. P.E.D ve Osmanlı Türkçesi sözlüğünden de hareketle sözcüğün anlamını bol, bolluk, zenginlik olarak temellendirmeye çalıştık. Bu sözcük yapılan tez çalışmasında geçmemektedir. Daha sonraki incelemelerimiz sırasında dikkatimizi çekmiş bir sözcüktür.

yakı: yakı: Bu sözcük için Arat çevirisinde dipnot bilgisi geçmektedir. (Arat, 1979: 479) KB dizininde sözcük madde başı olarak verilmemiştir. Sözcük; mütevazi, alçak gönüllü anlamındandır. 1. Xak.x1: ‘a humble, obsequious person’ is called yakı. (Clouston,1972:898) Çalışmada ise ayrı bir yakı sözcüğü madde başı olarak verilmiştir. (Eker, 2015:1145) Ayrıca bu sözcükteki harekelendirme ve morfolojisi de çok farklıdır. Esre bulunması gerekirken üstün bulunmaktadır.

muñu ma **yakı** ma maña ol yarar

bela kaçdu tegsä meni ol yular [KBY:283, TDK:116a, Arat:479]

(Muhtac olduğum zaman, başım sıkıldığı zaman, bana o yardım eder; bela ve kaygı gelirse, beni o kurtarır.) (Arat,1988:346)

yupat-: yubat-: yuba-: Xak.x1.: ol ı:şıg yubattı: he had the affair neglected and urged others to neglect it ; it's origin is deceit.(Clouston, 1972:872) Sözcüğün boş verme, boş bulunma,

ihmalkarlık, aldatma gibi anlamları vardır.

Sözcük için Arat neşrinde dipnot bilgisi geçmektedir. (Arat, 1979:389) (3866.beyit) Bu sözcük yopat-, yubat- veya yupat- şekilleri ile KB dizininde bulunmamaktadır. Mısır nüshası KB Yay. 227. sayfada “kendini düşürme, kendini kötüleme” anlamlarına gelir. Çalışmada ise “yupat-“ madde başı yazıldı. (Eker, 2015:1237)

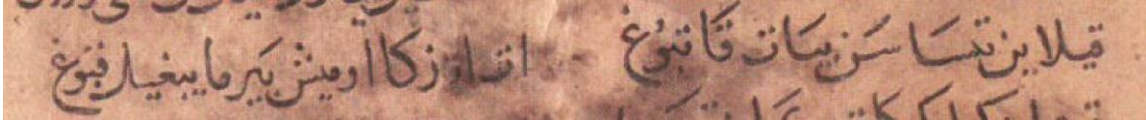

ilig aydı uktum eşittim sözüñ

bu söz işkä kirmâz **yupatma** özünj [KBY:227, TDK:108a, Arat:389]

(Tekrar gitmem icap ederse, ben giderim; ne söylemek lazımsa ona söylerim.) (Arat, 1988:282)

omiş: o:m: Xak.x1.: indigestion; hence one says er o:m bo:ldı: the man had indigestion and a stomach-ache from eating meat' [Clauson, 1972:155] Temelde sözcüğün, düzensizlik, kavranamama gibi anlamları vardır. Söz konusu –omiş sözcüğü- beyitte bizce düşünmeme, göz ardı etmek gerektiği anlamlarına gelir. indigestion ise kökeninde düşünmemek anlamını da içermektedir. Arat çevirisinde –ömiş- olarak geçer. (Arat, 1979:458) (4560.beyit) B dizini içerisinde geçmemektedir. Metin içerisinde ömiş olarak geçen sözcük yayımlanmamış yüksek lisans çalışmasında –omiş- olarak yazıldı. (Eker, 2015:779)

kılayın tesâ sen bayatka tapuğ

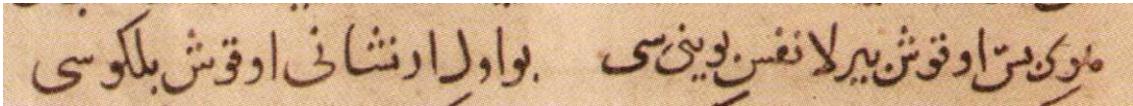
et özkâ **omiş bermä** yapğıl қапуğ [KBY:271, TDK:135a, Arat:458]

(Tanrı'ya kulluk etmek istersen, vücuda arzuladığı şeyleri verme ve bunun kapısını kapat.) (Arat, 1988:330)

Arat çevirisinde –ömiş- olarak geçen sözcüğü kalın sıradan okuduk.(EDPT, 1972:458) (Dankoff-Kelly,1985: 41) Burada sözcüğün temel olarak hazımsızlık anlamı vardır. Hazımsızlık insanı rahatsızlık verici bir olaydır. Burada da vücuda rahatsızlık verici şeyler anlamında kullanılabilir. Vücudu rahatsız eden, ona işkence veren maddeler nihayetinde dünyevi işlerdir. Burada et öz; töz yani ruh, varlık, cevher anlamlarına gelmektedir. Ruha, bedene rahatsızlık verici şeyler verilmemesi gerektiği anlatılmaktadır.

hâva: E.D.P.T. desire, love, inclination, will, wish (bad or good) etc. [Steingass, 1998: 1519]

Sözcük Arat neşri ve KB dizininde geçmektedir. (Arat, 1979:619) (6161.beyit) Okunuş olarak –hava- yerine –hâva- olarak okunması gerektiğini düşünüyoruz.

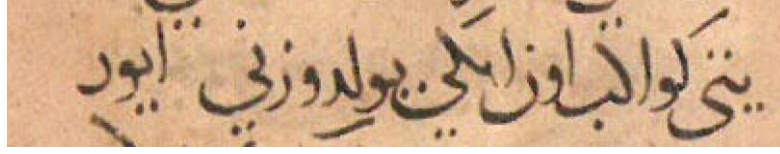
hâva bas ukuş birlâ nefis boynısı

bu ol er nişanı ukuş belgüsü [KBY:369, TDK:191a, Arat:610]

(Heva ve arzularına hâkim ol, akıl ile nefsinin boynunu kır; insanlık nişanı ve akıllılık alâmeti budur.) (Arat, 1988:440)

Heva sözcüğü anlamsal olarak da istek, arzu, heves anlam alanlarına girmektedir. £ harfi ile yazılmış olması nedeniyle ilk heceyi ince sıradan okuduk.

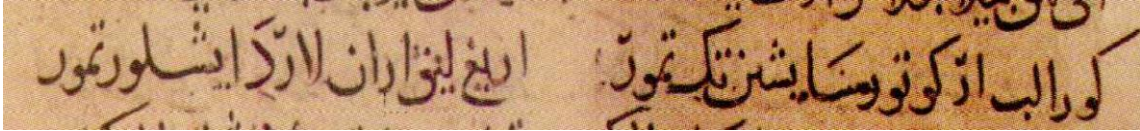
kāvakāp: yıldız. Sözcük için Arat neşrinde 5.bab dipnotunda bilgi düşülmüştür. (Arat, 1979:11) Dizinde ise kevakāp için madde başı olarak geçmemektedir. Yayımlanmamış yüksek lisans tezinde ise **kāvakāp** sözcüğü madde başı olarak verilmiştir. (Eker, 2015: 558)

yeti **kevakāp** on iki yulduzını ayur [KBY:8, TDK:4b, Arat:11]

azıglık: matureman, having tusks (Clauson, 1972: 284)

Arat neşrinde azıglık olarak altı yerde geçen sözcük³ Mısır Nüshasında azıglık olarak iki yerde geçmektedir. Bu geçtiği yerler ise KBY: 121, TDK:64a; 60v=1760/1760; KBY: 174, 87r=2585/2585 numaralı beyitlerdir. Sözcük bu şekliyle (azıglık) KB dizininde madde başı olarak geçmemektedir. KB dizininde madde başı olarak verilen azıglık sözcüğü de Mısır nüshasında geçmemektedir. Çalışmada ise azıglık madde başı olarak geçmiştir. (Eker, 2015:135)

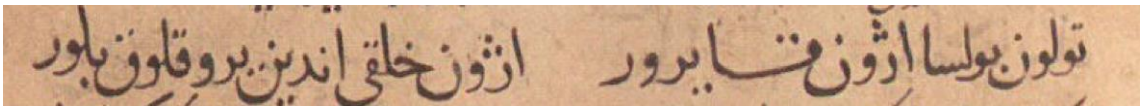
kür alp er kötürsä yaşın teg temür

azıglık erānlārdā teşlür tamur (KBY: 174; TDK: 90b; Arat:313, 3041)

(Cesur, kahraman adam yıldırım gibi kılıç sallarsa, azılı muhriplerin damarı patlar.) (Arat, 1988:224)

yarukluk: brightness. [Clauson,1972:904]

yarukluk sözcüğü Mısır nüshasında [KBY:30, TDK:20b], [KBY:308, TDK:162b], [KBY:36, TDK:19b], [KBY:196, TDK:101b] [KBY:14, TDK:6b], [KBY:36, TDK: 19b] olmak üzere yedi yerde geçmektedir. yaruqluk şekli dizinde madde başı altında da geçmemektedir. Bu sözcüğün sadece **yarugluk** şekli Arat neşrinde ise on bir yerde geçer.⁴ Çalışmada ise yaruqluk ve yaruqlik olarak geçmektedir. (Eker, 2015:1173)

tolun bolsa için ajunka yarur

ajun halkı andın **yarukluk** bulur [KBY:30, TDK:20b]

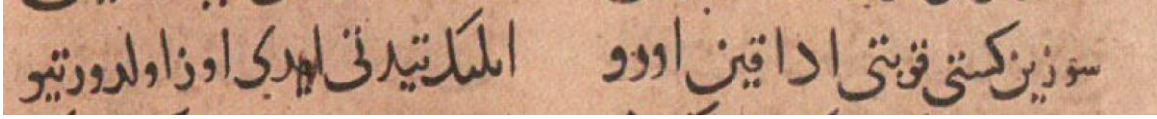
(Büyüyüp, dolunay haline gelince, dünyaya ışık saçar ve dünya halkı onun aydınlığından faydalanır.) (Arat, 1988:64)

öz/az: İkinci dizedeki 'öz' kelimesi ARAT neşrinde 'az' olarak görülmektedir⁵. Çalışmada metinden hareketle 'öz' olarak okundu. (Eker, 2015:41)

³ Arat., age., azıglık; s.43, 283.beyit; 3041.beyit, s.313; 4523.beyit, s.454; 2054.beyit, s.222; 2287.beyit, s.243.

⁴ Arat., age., 1979,s. 35.beyit, s. 288. beyit, s. 386.beyit, s. 732.beyit, s., 734.beyit, s. 825.beyit, s. 831.beyit, s. 3717.beyit, s. 5166.beyit, s. 6127.beyit.

⁵ Arat,R. R., age., 1979, s.540. 5439.beyit

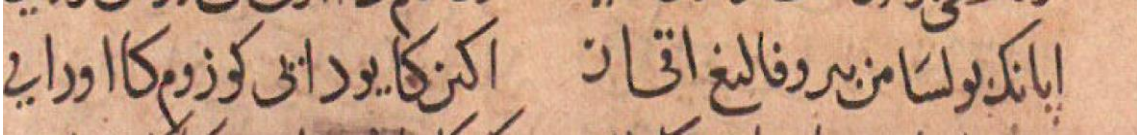
sözin kesti kıptı adağın örü

ilig tıdıtı aydı **öz** oldur teyü [KBY: 324, TDK:172b]

cefalığ/vefalığ: KB Mısır Nüshasında 389. varakta kendisine gelen denk gelen 5951/5951.beyitte ise “vefalığ” ve “yüdetti” olarak geçmektedir. vefa sözcüğü dizinde geçmektedir. v.+lığ beyiti de geçer. Fakat bu başka bir beyitte geçtiği ifade edilir. Madde açıklamasında 6569. Beyit bulunmaz. Hatta aynı durum cefa sözcüğü için de geçerlidir. Cefa sözcüğü maddesinde yine 6569.beyit örnek gösterilmemektedir. Tez çalışmasında bu sözcükleri vefalığ ve yüdet- olarak okuduk. Ayrı madde başı olarak da verdik. Arat, ‘cefalığ’ yazımını tercih ederken, biz; ‘vefalığ’ yazımını tercih ettik. (Eker, 2015:1130 vefalığ maddesinde 194v=5951) ARAT; ‘yüdeyi’ yazımını tercih ederken biz; ‘yüdütti’ yazımını tercih ettik. (Eker, 2015:1240)

apañ bulsa men bir **cefalığ** ağı er

eginkä **yüdeyi** közümkä urayı (Arat,1979:648,6569.beyit)

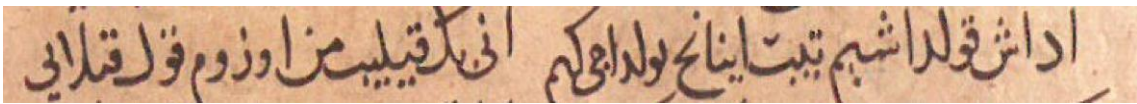
apañ bulsa men bir **vefalığ** ağı er

eginkä **yüdütti** közümkä urayı [KBY:389, TDK:193a]

bolayı/kılayı: KB Mısır Nüshasında 390. varakta 5964. beyitte “kılayı” olarak geçmiştir. Bu sözcük için C nüshasında dipnot bilgisi düşülmüştür. Dizinde ise k.-ayı alt maddesi için bu beyitin numarası verilmemiştir. Çalışmada ise -kül kılayı- şeklinde okunmuştur. (Eker, 2015: 42)

adaş koldaşım tep inanç boldağı kim

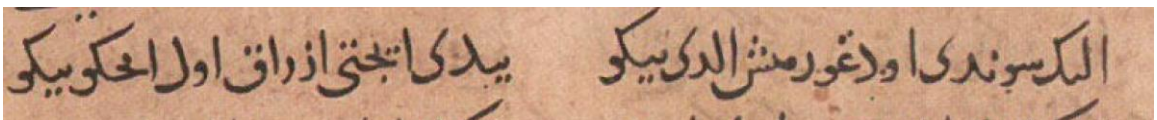
anı beg kılıp men özüm kül **bolayı** (Arat, 1979:649)

adaş koldaşım tep inanç boldağı kim

anı beg kılıp men özüm **kül kılayı** [KBY:390, TDK:193b]

yegü/teğü: İkinci dizideki ‘yegü’ kelimesi ARAT neşrinde teğü olarak geçmektedir. (Arat, 1979:541, 5441.beyit)Metinden hareketle yegü olarak okunmaya çalışıldı. (Eker, 2015:40)

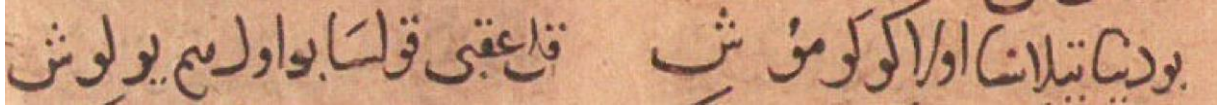
elig sundı odğurmuş aldı yegü

yedi içti azrak ol içgü **yegü** [KBY:324, TDK:172b]

(Odgurmuş elini uzatıp, bir lokma aldı; biraz yedi ve içti.) (Arat, 1979:541)

yülüş: ülüş, pay.

Sözcük Mısır nüshasında yülüş okumasıyla geçer. (Eker, 2015:1244) Bu bir ünsüz türemesi olayıdır. KB Dizininde ise bu şekilde dizinde geçmemiştir. Madde başı altında bir açıklamada da geçmemiştir.

bu dünya tiläsä ülägü kümüş

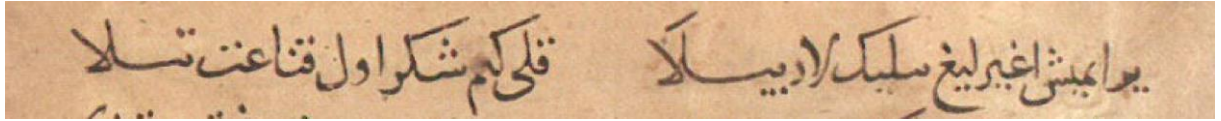
kalı 'uqbı kılsa bu ol hem **yülüş** [KBY:173, TDK:90a]

4. Kutadgu Bilig Mısır Nüshasında İkili kullanımlar:

ağırlıq; ağırlıq: saygı duyulmak. [Clauson,1972:93]

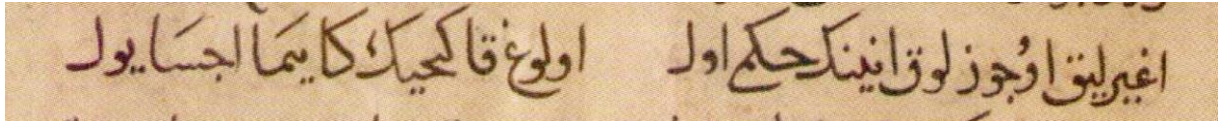
ağırlıq sözcüğü dizinde madde alt başı olarak iki yerde geçtiği verilmiştir. [Yüce, Sertkaya, Eraslan, 1979:9] Fakat C nüshası için bir not düşülmemiştir. Mısır nüshasında ise [KBY:2, TDK:];[KBY:3, TDK:]; [KBY:4, TDK:]; [KBY:219, TDK:]; [KBY:220, TDK:]; [KBY:252, TDK:]; [KBY:261, TDK:]; [KBY:296, TDK:] olmak üzere toplam sekiz yerde ağırlıq şeklinde geçer ve bu dizin çalışmasında madde başı olarak verilmiştir. (Eker, 2015:62)

ağırlıq sözcüğü ise KB Dizini (Eraslan, Sertkaya, Yüce) madde başı olarak verilmiştir. Mısır nüshasında ise yirmi iki yerde geçmektedir. Bu sözcük de yine ayrı bir madde başı olarak dizinde yer verilmiştir. (Eker, 2015:62) [KBY:15, TDK:]; [KBY:34, TDK:]; [KBY:56, TDK:]; [KBY:83, TDK:]; [KBY:83, TDK:]; [KBY:85, TDK:]; [KBY:229, TDK:]; [KBY:240, TDK:]; [KBY:242, TDK:]; [KBY:243, TDK:]; [KBY:244, TDK:]; [KBY:287, TDK:]; [KBY:288,TDK:];[KBY:353, TDK:]; [KBY:362, TDK:]

yaratanmış **ağırlıq** biliglär bilä

kalı kim şükür ol kıana' at tilä [KBY:4, TDK:2b]

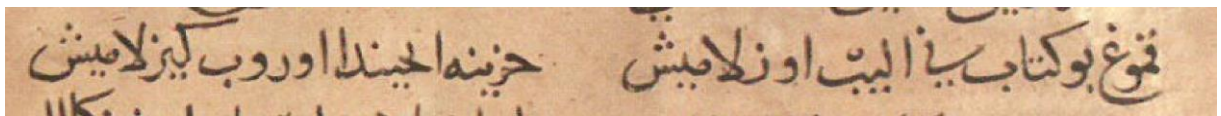

ağırlıq uçuzluk anıñ hıkmı ol

uluğka kiçigkä yemä açsa yol [KBY:229, TDK:109a]

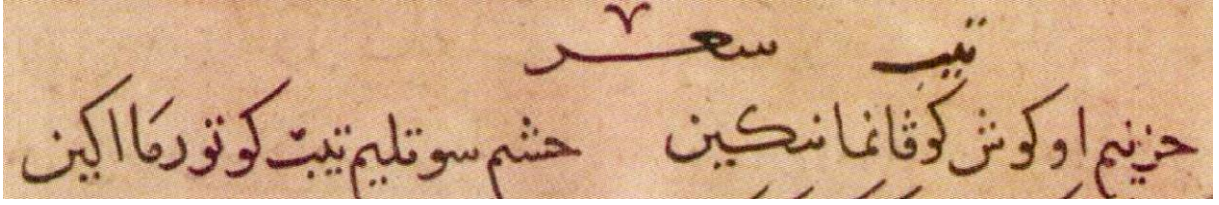
hazinä/ hazinä: A treasury, tribute. [Steingass,1998:459] Mısır nüshasında /h/ ve /h/ ikili kullanımları vardır. Arat neşrinde ise sadece her iki kullanım bulunmaktadır. /h/ [KBY:6, TDK:3b], [KBY: 173, TDK:90a], [KBY:175, TDK:91a]; /h/ [KBY:52, TDK:] [KBY:174, TDK:]; [KBY:326, TDK:]; [KBY:333, TDK:] KB Dizininde ise tek madde başı /h/ için verilmiştir. (Arat, 1988: 177) Her iki kullanımda çalışma içerisinde ayrı madde başı olarak verilmiştir. (Eker, 2015:458)

hazinä:

ķamug bu kitapnı alıp özlämiş

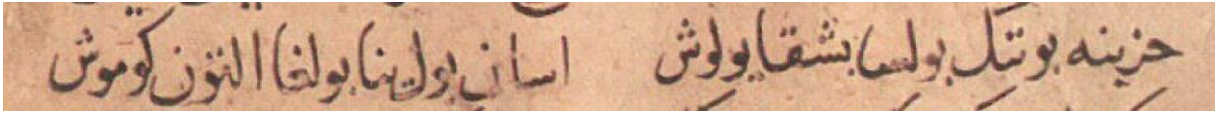
ħazinä içindä urup kızlmiş [KBY:4, TDK:2b]

ħazinäm üküş tep küwanmä näjin

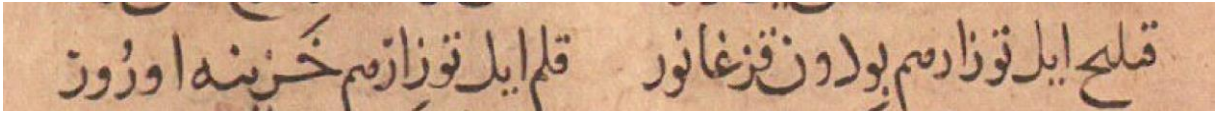
ħaşäm sü telim tep kötürmä egin [KBY:311, TDK:122a]

ħazinä:

ħazinä bu neş bolsa başķa yuluş

esän bol yana bolķa altun kümüş [KBY:52, TDK:29b]

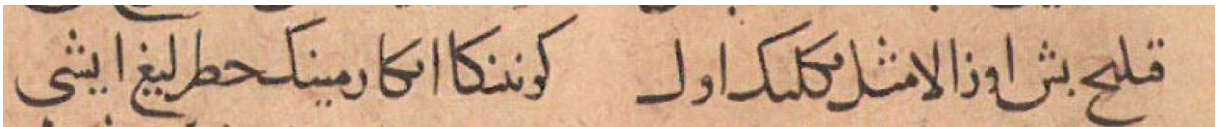
kılıç il tüzär hem boğun ķazģanur

kaläm il tüzär hem **ħazinä urur** [KBY: 151, TDK:79a]

ħařar/ħařar: danger, peril, imminent rain, risk, power. [Steingass,1998:467]

Mısır nüshasında arka arkaya olan varaklarda sözcüğün ikili şekli kullanılmıştır. Arat neşrinde ise sadece ħařar olarak geçer. Mısır nüshasında ħařarlıģ olarak geçen sözcük ise yine R.R.A.Ç.'de madde başı altında ħ.+lıģ şeklinde verilmiştir. Sözcük çalışma içinde her iki kullanımıyla verilmiştir. (Eker, 2015:455) [KBY:60, TDK:], [KBY:112, TDK:], [KBY:160, TDK:], [KBY:284, TDK:].

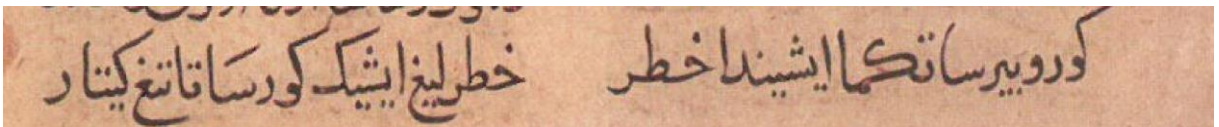
ħařar:

kılıç baş üzälä meşel beglik ol

küniňä aňar miň **ħařarlıģ** işi [KBY:113, TDK:60a]

ħařar:

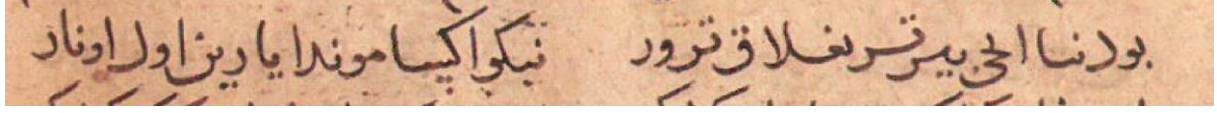

körü bersä tegmä işindä **ħařar**

ħařarlıģ işig körsä tatıģ kitär [KBY:113, TDK:59b]

tarıģlaķ/tarıģlaģ: cultivatedfield [Clauson,1972:541] Mısır nüshasında tarıģlaķ

sözcüğünün bir defa kullanımı vardır. [KBY:180, TDK:146b]; tarıglağ sözcüğünün ise [KBY:65, TDK:36a], [KBY:180, TDK:146b] iki kullanımı vardır. Dizinde her ikisi ayrı madde başı olarak verilmiştir. (Eker, 2015: 936) Arat neşrinde ise üç yerde tek şekil tarıglağ olarak geçer ve tek madde başında verilmiştir.

bu dünya içi bir **tarıglağ** turur

negü eksä munda yarın ol ünär [KBY:180, TDK:146b]

tarıglağ turur bu ajun ay ilig

negü eksä anda alır bu elig [KBY:313, TDK:167a]

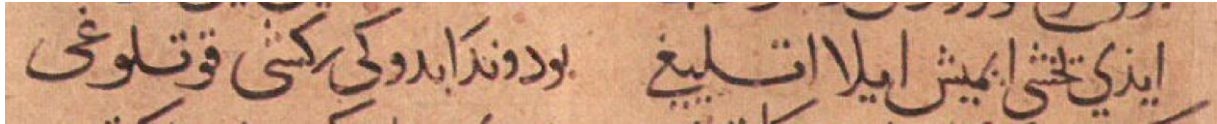
yağşı/yağşı/yağşı: EDPCT: yaxşı: a fine thing, good looking fine. [Clouston, 1972:908]

Metin boyunca yağşı, yağşı ve yağşı olmak üzere bu kelimenin üç imla şekliyle yazıldığını gördük. (Eker, 2015:1143- 1147) Üçü de aynı anlamdalar. Arat neşrinde ise sadece **yağşı** olarak geçmektedir.

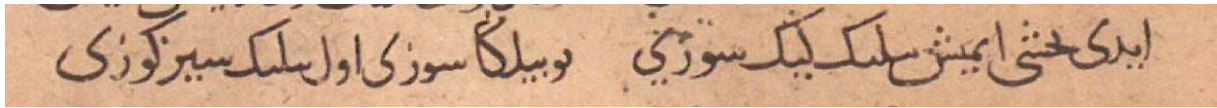
idi **yağşı** sözlär tili köñli tüz

körübersä yetrü köni ol bu söz [KBY:20, TDK:21b]

idi **yağşı** aymış ıla atlığı

buğunda beğüki kişi qutluğı [KBY:77, TDK:42a]

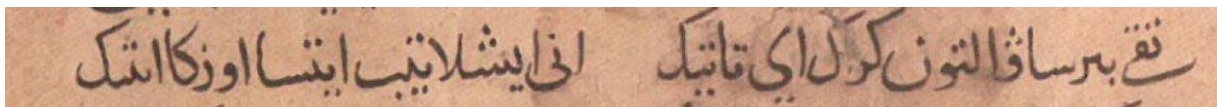
idi **yağşı** aymış biliglig sözi

bu bilgä sözi ol biligsiz közi [KBY:43, TDK:25a]

5. Kutadgu Bilig Mısır Nüshasında Ses Olayları:

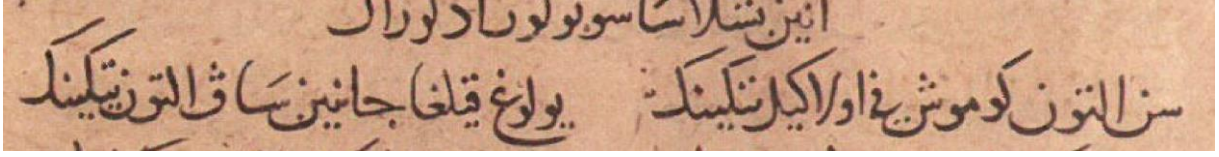
/-w-/ = /-f-/ ve /-w/ = /f-/ değişimleri:

Bugün günümüz Türkçesinde saw, öwke ve yuwka sözcüklerini saf, öfke ve yufka olarak kullanmaktayız.

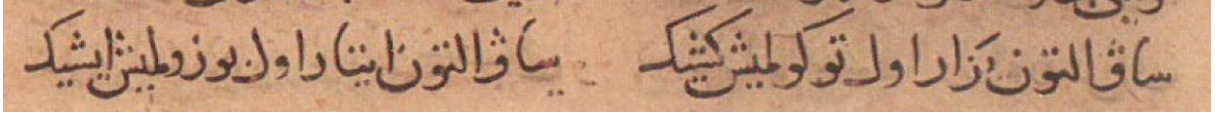
tağı bir **saw** altun kârak ay tätig

anı işlätip itsä özkä itig [KBY:18, TDK:12b]

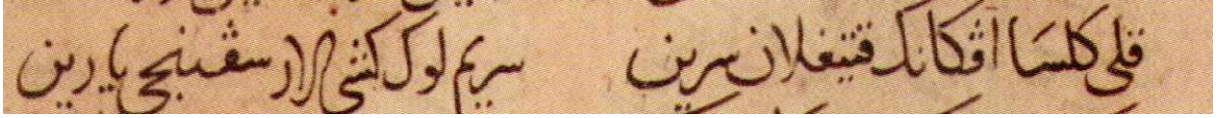
sen altun kümüşni ülägil neñiñ

yuluğ kılğa canın saw altun tegiñ [KBY:130, TDK:68b]

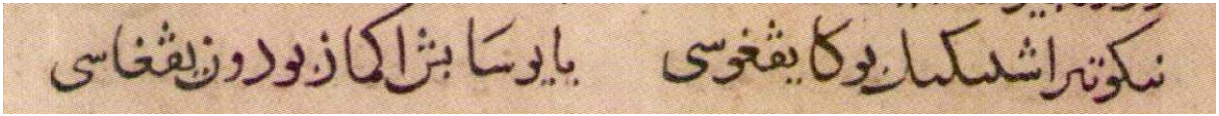
saw altun yazar ol tügülmüş kişig

saw altun itär ol buzulmuş işig [KBY: 174, TDK:90b]

çalı kelsä öwkän çatıgıan serin

serimlüg kişiler sewinçi yarıñ [KBY:60, TDK:33b]

negü ter eşitgil bökä yawğusı

bayusa baş egmäz buğun yuwğası [KBY:329, TDK:175a]

-ç/-ş- değışimi:

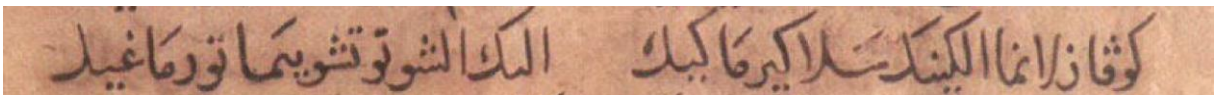
tözü tört işiñe tümen miñ selam

teğürgil kesüksüz **tuttaşı** ulam [KBY:14: TDK:8-6b; Arat:20-31]

uluğ künde körkit olarıñ yüzin

elig **tuttaçı** kılğıl edğü sözin [KBY:14: TDK:8-6b; Arat:20-31]

küwäzlänmä elgiñ sala kirmägil

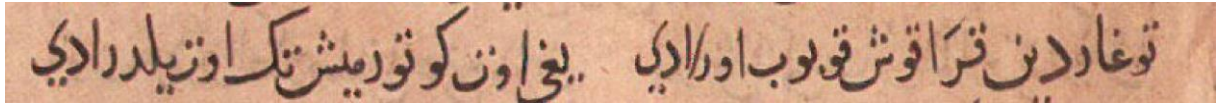
elig alşu **tutşu** yemä turmağıl [KBY:242: TDK:122-125b; Arat:47-324]

Burada da Arat neşrine sadık kalınmıştır. Makale de inceleme metni özelliğinde olduğundan

ULUSLARARASI TÜRK LEHÇE ARAŞTIRMALARI DERGİSİ (TÜRKLAD) CİLT 1, SAYI 1, 2017, TÜRKİYE

kendi başına Mısır nüshasının içerdiği seslik özellikleri az da olsa verilmeye çalışıldı.

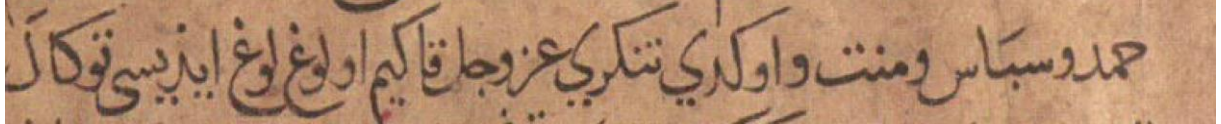
-p- <-b- : değişimi:

toğardın qara kuş **qopup** örlädi

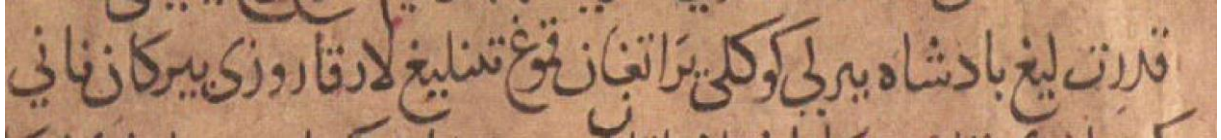
yağı ot kötürmiş teg ot yıldradı [KBY:373, TDK:195a, Arat:616-6219]

/ä/ yazımı: Çalışmada /e/ sesi /ä/ olarak gösterilmiştir. (Eker, 2015: 32-33)

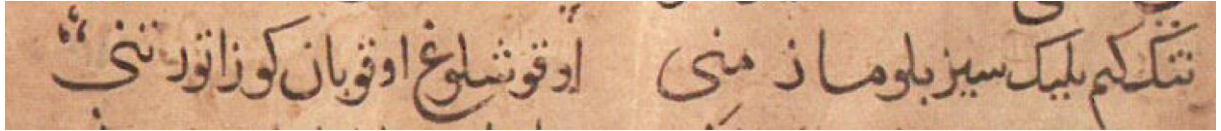
hamd u sipas ü **minnät** ü öğdi tenri ‘**azzä** ve **celläqa** kim uluğluğ idisi **tükäl** [KBY:2, TDK:1b, Arat,1979:1]

e yazımı: Çalışmada kapalı /e/ veya /i/ sesleri /e/ olarak verildi.

kudrätliğ padişah **yerli** kökli yaratğan kamuğ tınığlarğa ruzi **bergänni** [KBY:2, TDK:1b, Arat, 1979:1]

-uban/-üben,-upan/-üpen:

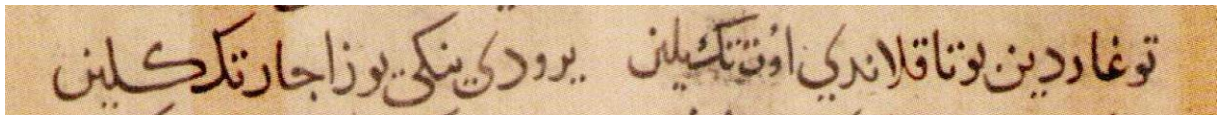

netäg kim biligsiz bilümaz meni

uquşluğ **uqupan** közätür munı [KBY:4, TDK:2b, Arat, 1979:6]

butıqlan-/ butaqlan-:1. Bir ağacın dallanması. 2. Bir topluluğun ayaklanması. 3. Güneşten gelen ışınlar, ateş. [Clauson,1972:302]

Arat neşrinde butıqlan- olarak geçen sözcük dizin çalışmasında butaqlan- olarak iki yerde geçmiştir. (Eker, 2015:319)

togardın **butaqlandı** ot teg yalın

yarudı yañı yüz açar teg kelin [KBY:225, TDK:107a]

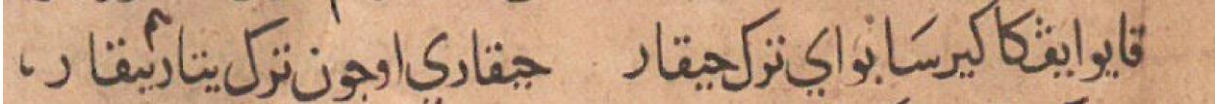
içün/üçün: forthesake of (uğruna, uğrunda) , because (nedeniyle) [Clauson,1972:29] Mısır nüshasında bu sözcüğün ikili kullanımı oldukça fazladır. (Eker, 2015: 474; içün) (Eker, 2015:1115; üçün)

Arat neşrinde ise sadece üçün kullanımı vardır.

kamug̃ qadğusı erdi emanät için

kutulmaq tilär erdi emanät için [KBY:14, TDK:6b]

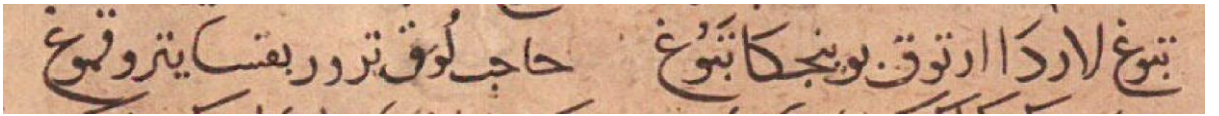

qayu ewkä kirsä bu ay terk çıkar

çıkarı için terk itär hem yıkar [KBY:31, TDK:17a]

hacipluq: veil, baş mabeynci. [Steingass,1998:412]

Arat neşrinde geçen hacıblıq sözcüğü Mısır nüshasında (çalışmada) yuvarlak ünlü haliyle hacipluq olarak geçer. Madde başında da böyle yer almaktadır. (Eker, 2015: 446)

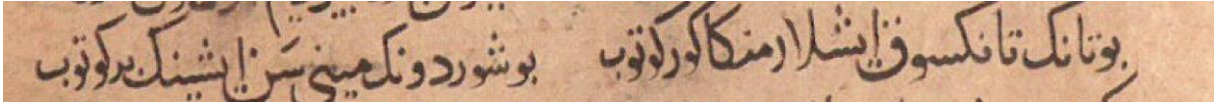

tapuğlarda artuq bu yençkä tapuğ

hacipluq turur baqsa yetrü kamug̃ [KBY:135, TDK:71a]

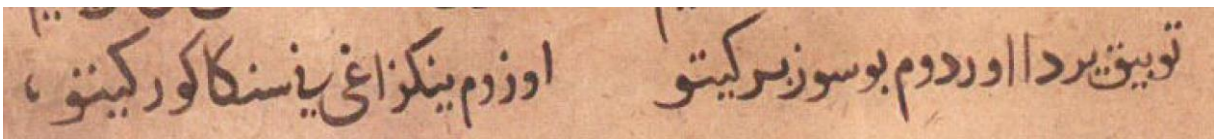
berküt-/berkit-:sağlamlaştırmak, kontrol altına almak. [Clauson,1972:363]

Mısır nüshasında her iki kullanım da geçmektedir. Arat neşrinde ise sadece tek kullanım bekit- olarak yer almaktadır. (Eker, 2015: 211)

bu tañ tañsuq işlär maña körkütüp

buşurduñ meni sen işiñ **berkütüp** [KBY:34, TDK: 18b]

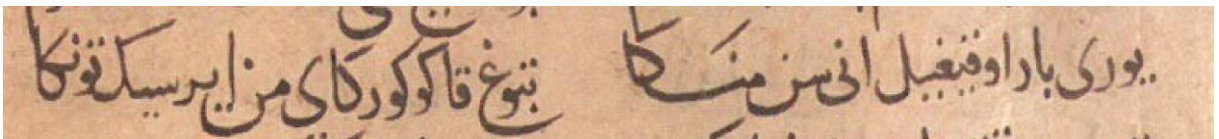

topıq yerdä urdum bu söz **berkitü**

özüm yanzağını saña körkütü [KBY:25, TDK:15a]

kigür-/ kügür-: to bring, introduce (Clauson,1972:712)

Mısır nüshasında kigür- ve kügür- (Eker, 2015: 610-691) olarak geçen sözcük Arat neşrinde kigür- olarak geçmiştir.

yorı bar oqıgıl anı sen maña

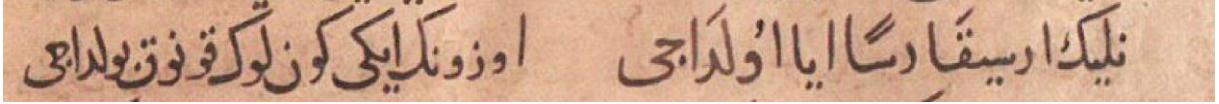
tapuğka kügürgäy men ersig tünjä [KBY:24, TDK:14b]

elig aldı ewkä **kigürdi** bata

orun berdi oldurdu elgin tuta [KBY:191, TDK:99a]

nelik/nelük: is fairly common -why- in KB. (Clauson,1972:777) Mısır Nüshasında nelik tek şekliyle de sözcük geçer. Mısır nüshasında yirmi yerde de nelük sözcüğü geçmektedir. Dizinde ise nelük sözcüğü madde başı olarak verilmiştir. (Eker, 2015: 751)

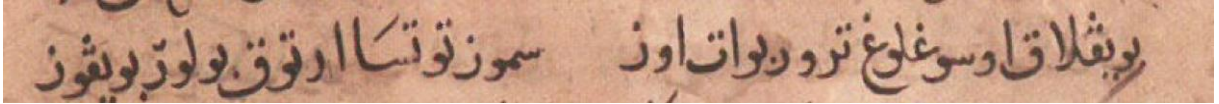

nelik arşıkar sen aya öldäçi

özün iki künlük konuğ boldaçi [KBY:206, TDK:151b]

semüz: fat,evil (Clauson,1972:830)

Arat neşrinde ve KB dizininde semiz olarak geçen sözcük dizin çalışmasında ise iki yerde semüz imlasiyla geçmektedir. (Eker, 2015: 857)

bu yawlağ osuğluğ turur bu et öz

semüz tutsa artuğ bolur bu yawuz [KBY:210, TDK:153b]

yawga/yawğu: kağan. [Clauson,1972:873]

Arat neşri ve KB dizininde görülen yawğu sözcüğü Mısır nüshasında ikili imlayla yawğa ve yawgu olarak kullanılmıştır. (Eker, 2015:1182-1183)

yawga:

bayusa bolur ol buğun **yawğası**

çığaylık bilä ol köñül qotqısı [KBY:206, TDK:151b]

yawğu:

qayu **yawğu** yuğruş bolur il begi

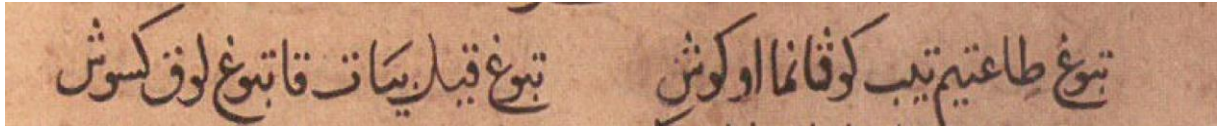
qayu atı tensiz bolur er ögi [KBY:239, TDK:124a]

6. Kutadgu Bilig Mısır Nüshasında Anlam Olayları:

Burada Kutadgu Bilig'de aynı imlaya sahip fakat farklı anlamlara sahip sözcükler verilmiştir.

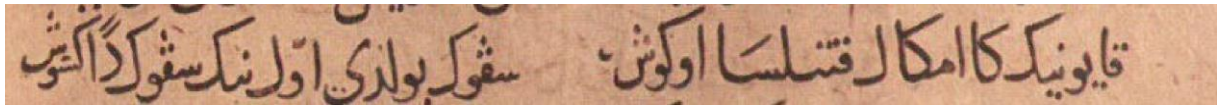
küşüş/küşüş: **küşüş;** 'wish, desire'. Xak. xı. KB. küşüş is common; sometimes meaning 'wish, desire', but in most cases it seems rather to mean 'desirable, precious, rare,' and the like... küşüş diye bir yazım geçmemektedir. [Clauson, 1972:752]

Mısır nüshasında ise hem küşüş [KBY:188, TDK:97b] hem de küşüş okunuşunu karşılayacak şekilde yazılmıştır. Sözcük Arat çevirisinde "küşüş" (44.beyit); 44. dipnotta küşüş (Arat, 1979:21) ; KB dizininde ise küşüş olarak geçmektedir. EDPCT'de ise "küşüş" haliyle geçmektedir. Çalışmada küşüş olarak yer verdik. (Eker, 2015: 700) Çünkü Mısır nüshasındaki imla hem küşüş, küşüş ve peltek s'li okumalara meydan vermektedir. küşüş: [KBY:214, TDK:111b] [KBY:273, TDK:143a] [KBY:295, TDK:156a]; küşüş: [KBY:242, TDK:125b] [KBY:307, TDK:162a] [KBY:340, TDK:178b] [KBY:344, TDK:180b] [KBY:358, TDK:185b]

tapuğ ta'atim tep küwänmä üküş

tapuğ kıl bayatka tapuğluk **küşüş** [KBY:188, TDK:97b]

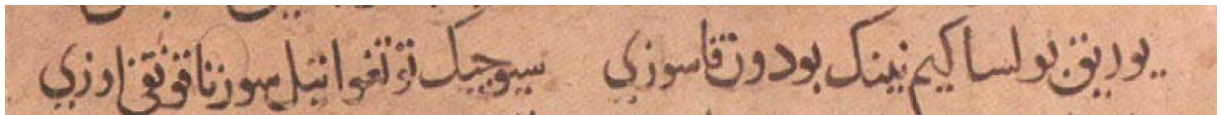

ķayu neńkä emgäk ķatılsa üküş

sewüg boldı ol neń sewügdän **küşüş** [KBY:160, TDK:83b]

siyüçig/süçig:

EDPCT: sü:çig; Xak.xı. sü:çig; sweet. KB; süçig tutğu til söz; 'he must keep his tongue and word sweet.' [Clauson, 1972:796]

yorıķ bolsa kimiñ buđunķa sözi

süçig tutğu til söz me ķođķı özi [KBY:22, TDK:13b]

Fakat aynı imlayı KBY s. 141'de görmüyoruz. Mısır nüshasındaki 36 süçig sözcüğünden sadece bu beyitte siyüçig yazımı görülür. 'süçig' ve 'siyüçig' yazımları her iki sözcüğü de telaffuz ettirmektedir. Kültür Bakanlığı Mısır Nüshası s.22 ve TDK Mısır Nüshası s. 12'de bulunan sözcüğün yazımı سيوچيك şeklindedir. Kuvvetle ihtimal bir yazım kusurudur. (Eker, 2015:13)

töz/tüz:

EDPCT: tüz: Xac.xıı: beg elin tüzdi; 'th beg put his province in order.' KB. ('Atiq was the first, believing in God and) köñül til tüzze; ordering his mind and tongue.(Clauson, 1972:571)

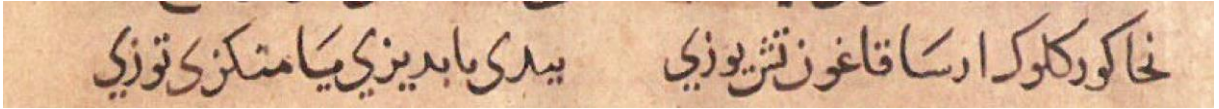
Burada Arat neşrinden veya KB dizininden farklı bir okuma yapmadan ziyade aslında aynı yazılışa sahip farklı anlamlar içeren imlaların da olduğunu belirtmektir. Bu ifadelerde müstakil bir Mısır nüshasının imla özellikleri arasında yer alabilir. (Eker, 2015: 23)

içi yaqşı sözlär tili köñli **tüz**

körübersä yetrü köni ol bu söz [KBY:20, TDK:21b]

(İçi-dışı bir olan insan çok yerinde söylemiş; iyice dikkat edilirse, bu bu söz pek doğrudur.) (Arat, 1988:47)

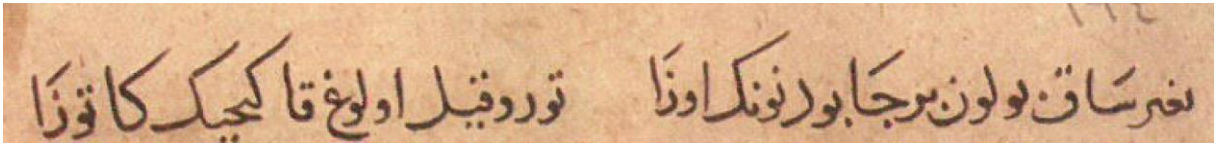
neçä körklüg ersä kağun taş yüzi

yıdı ya bedizi ya meñzi **tözi** [KBY:304, TDK:160b, Arat:510, 5110]

(Kavunun dışı, kokusu, şekli veya rengi ne kadar güzel olursa olsun,) (Arat, 1988:369)

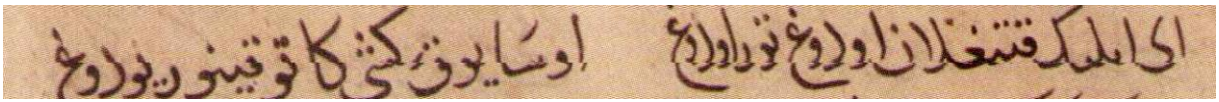
tur/tör: (Eker, 2015: 23)

EDPCT: tör: the place of honour in a house. [Clauson, 1972:528] **tur:** stood up and like. [Clauson, 1972:529]

bağırsak bolun barça buğnuj üzä

törü kıl uluğka kiçigkä tüzä [KBY:310, TDK:163b]

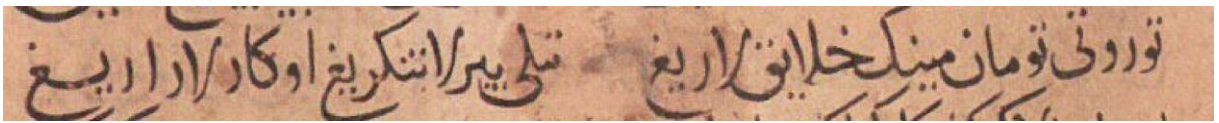

ay ilig qatıqlan oğuğ **tur** oğuğ

usayuq kişikä toqınur yoğuğ [KBY:313, TDK:167a]

tuman/tümän: (Eker, 2015: 24)

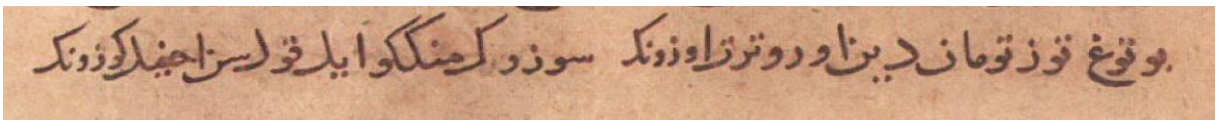
EDPCT: tümen: much many of anything. [Clauson, 1972:507]

törütti **tümän** miñ ħalayıqlarığ

tili birlä tañrığ ögärlär arığ [KBY:41, TDK:24a]

EDPCT: tuman: mist,fog. [Clauson, 1972:507]

bu toğ toz **tumandın** örü tart özüñ

süzük meñgü il qol seni açıl közüñ [KBY:323, TDK:172a]

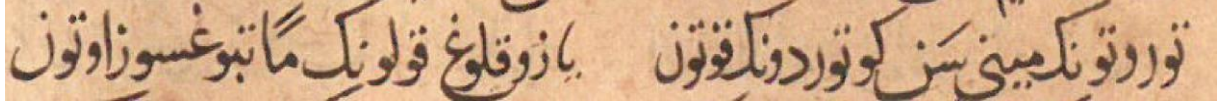
ķul/ķol-: (Eker, 2015: 25)

EDPCT: **ķol-:**to ask for. [Clauson, 1972:616] **ķul:** miserable slave, sinful slave. [Clauson, 1972:615]

töşäk **ķoldı** yattı usı kelmädi

saķınç ķadģu birlä közin yummadı [KBY:373, TDK:195a]

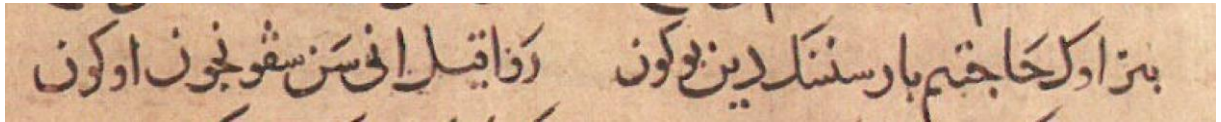

törüttün meni sen kötürdün ķutun

yazuķluğ **ķuluñ** men tapuğsuz otun [KBY:57, TDK:32a]

ökün-/ögün-: (Eker, 2015: 26)

EDPCT: **ögün-:** pleased with. [Clauson, 1972:110] **EDPTC:** **ökün-:** repentance (for sth that one has done), regret, (for sth that has happened) Xak.xı; grief regret. [Clauson, 1972:111]

birök ĥacätim bar seniñdin bu kün

reva ķıl anı sen sewünçün **ögün** [KBY:350, TDK:183b]

negü asğı bar bu **ökünçün** bu kün

ölüm tuttı kesti bu söz birlä ün [KBY:48, TDK:27b]

ötrü/utru: (Eker, 2015: 30)

EDPCT:utru:Xak.xı.: ‘opposite, or facing anything ol maña utru keldi: ‘he came to meet me’(Clauson,1972:64)

keçürdüm men anda senig ‘özriñli

ağırladım **utru** ol erdim begi [KBY:34, TDK:18b]

EDPCT: **ötrü:** Xak.xııı(?); neñdin ötrü ‘for the sake of material things’ (Clauson,1972:64)

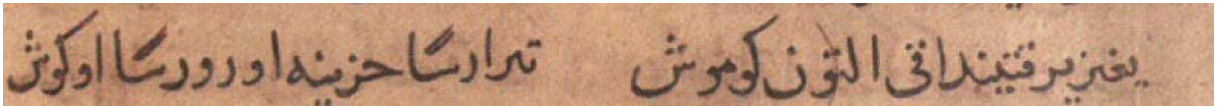

ötemiş bolur sen ra 'iyyät haqı

sen ötrü haqıñ qol ay ilçi aqı [KBY:333, TDK:165a]

qut/qat-: Sözcük Mısır Nüshasında قت haliyle geçer bu imlayı kat-, kut, şeklinde okuyabilmek söz dizimlerindeki anlamlarına bağlıdır. (Eker, 2015: 14)

EDPCT: qat: ore, layer. [Clauson, 1972:593] **qat-:** added. [Clauson, 1972:595] **qut:** the fickleness of fortune and the untrustworthiness of luck, good fortune. (Clauson, 1972: 594)

yağız yer **qatındaqı** altun kümüş

tirär sen hazinä urur sen üküş [KBY:320, TDK:170b]

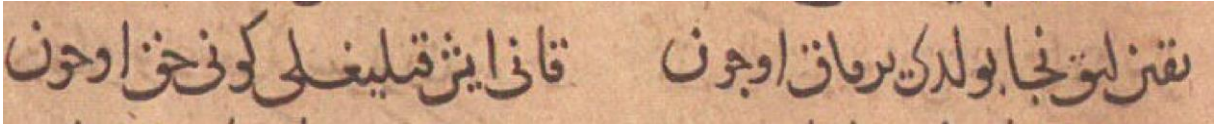
haq/çaq: (Eker, 2015:16)

EDPCT: ça:ğ/çaq:1. onomatopoeics, cf. çap, çat, çırık etc. Xac.xii: ça:ğ ço:ğ koptı 'a hubbub (Hend.) arose. Kaşg.; the sound of breaking something. For example; breaking fire-woods, nuts etc. **2. Xac.xii. an indeclinable referring to one particular thing and no other, one says particular target or particular.** (Clauson, 1972:404)

KBD: çaq: Sözcük geçmemektedir. haq sözcüğü İslami döneme aittir. çak sözcüğü ise Budist metinlere aittir.

P.E.D: haq: correct, reality, law, due etc. (Steingass, 1998:424)

KBD: haq: doğru, gerçek. (KBD, 1979:172)

yaqınlıq neçä boldı yarmaq üçün

kanı iş kılığlı köni **haq** üçün [KBY:382, TDK: 194a]

aqı tep ayurlar qayu ol aqı

aqı can yuluğlar ötar et **haqı** [KBY:366, TDK:189b]

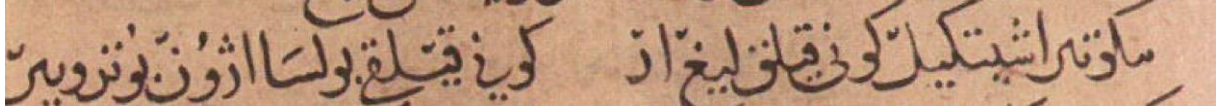

ağasığ qadaşığ yırak ya yaqın

tüzüg ışka ündä küdäzgil **haq** [KBY:275, TDK:144a]

kılıq/kalığı: Kılıq ve kalık kelimelerinin imlaları aynıdır. Bu yazım karışıklığını ayırt

etmek için sözlüklerden yararlandık ve beyitlerin anlamsal yapılarına baktık. (Eker, 2015:17) **kılık:kıl-**: conduct, behaviour, character, and the like.(Clauson, 1972:620) **kalık**: Xak.xı.: the air, atmosphere. [Clauson, 1972:620]

negü ter eşitgil köni kılıklığ er

köni **kılık** bolsa ajun bütrü yer [KBY:162, TDK:84b]

kalık bütrü tuttı qara kuş öñi

ajun barça boldı qara kuş muñı [KBY:232, TDK:104b]

saq/suq: sak: (Eker, 2015:19)

E.D.P.T: awake,alert. Xak.xı.: sak an exclamation used by a sentry in the army when he tells people to keep awake to protect castles, forts or horses from the enemy. sak be wakeful; hence an intelligent, wide awake man. [Clauson, 1972:803] **su:k:** greed,greedy; envy, envious,covetous. Xak.xı.: su:k er ; a greedy, covetous man. [Clauson, 1972:804]

bu beglik köki **saq** oduqluq turur

tağı bir ajun qolsa mundın bolur [KBY:313, TDK:167a]

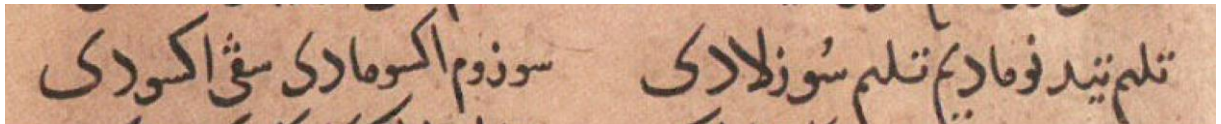

közi **suq** serimsüz usayuq özün

meñin tattıñ ersä ađaq berkitür [KBY:208, TDK:152b]

saw/suw: (Eker, 2015: 41)

Sözcüğün yazımı hem ‘saw’ hem de ‘suw’ olarak okunmaktaydı. Beyit anlamından yola çıkarak ‘saw’ veya ‘suw’ yazmayı tercih ettik.

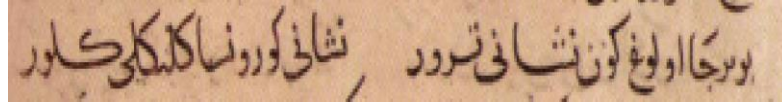

tilim tıdnumadım telim sözlädi

sözüm eksümädi **suwı** eksüdi [KBY:324, TDK:172b]

7. Mısır Nüshasının Yapısında Bulunan Değişiklikler; Silinen hece ve sözcükler, Satır Kenarında Verilen Beyitler, Satır Aralarında Verilen Sözcükler, Çözümlemesi Zor Olan Satır Başlıkları:

Yapısal olarak, metinde sonradan satır altında, sayfa kenarında, satır üstlerinde kelimeler geçmektedir. Mısır nüshasında bazı sözcüklerde silinmeler olduğu görülür. Beyitteki –bu- sözcüğü neredeyse okunmayacak kadar silinmiştir. (Eker, 2015: 37)

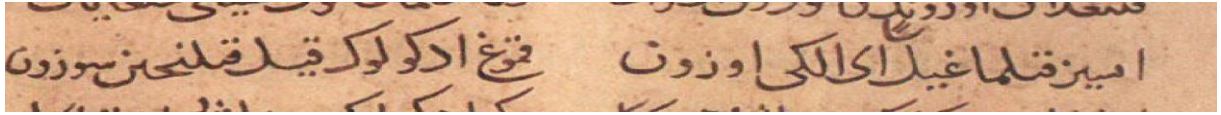

bu barça uluğ kün nişanı turur

nişanı körünsä keligli kelür [KBY:384, TDK:194b]

“bu” sözcüğü KB Yayınları 1993 Kutadgu Bilig eserinde üstü silinmiş olarak görülürken TDK 2016 Kutadgu Bilig’de düzeltilmiş olarak görülmektedir.

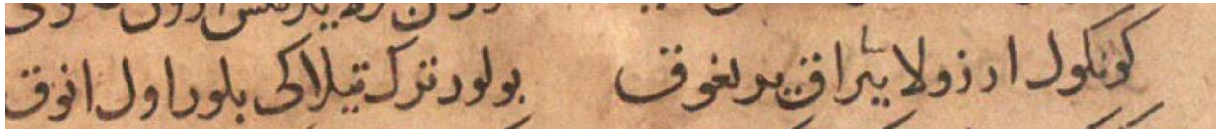
İlk dizedeki ‘sen’ kelimesi satır üzerinde verilmiştir.

esiz kıлмаğıl sen ay elgi uzun

kamuğ edgülük kıl kılınçın sözün [KBY:302, TDK:159b]

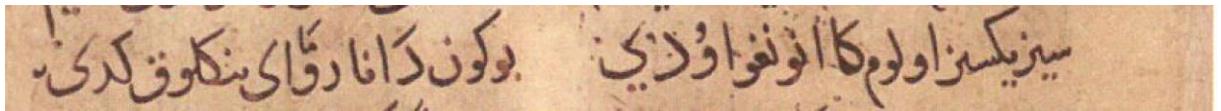
İlk dizedeki arzulasa kelimesindeki –sa ki satır üzerinde verilmiştir.

könül arzulasa yırak yer yağuk

bulur terk tiläki bolur ol anuğ [KBY:300, TDK:158b]

İkinci dizedeki ‘ma’ kelimesi satır üzerinde verilmiştir.

siziksiz ölümkä anungu ödi

bu kündä naru ma ay yañluk keđi [KBY:287, TDK:118a]

Metin boyunca üstü çizilmiş ya da karalanmış. Belirli nedenlerden dolayı silinmiş okunamayan kelimeler vardır. Bazı yerlerde beyitlerin hatta sayfaların büyük çoğunluğu yok olmuştur.

seniñdin ayıtğa munı ber bayat

bayat ayıtığı bar yemä edğü at [KBY:342, TDK:179b]

“munı” sözcüğü KB Yayınları 1993 Kutadgu Bilig eserinde üstü silinmiş olarak

görülürken TDK 2016 Kutadgu Bilig'de düzeltilmiş olarak görülmektedir.

Sonuç

Bu çalışma Arat'a sadık kalınarak sadece Mısır Nüshası üzerine yapılmış bir incelemeyi içermektedir. Mısır Nüshası tek başına incelenmiştir. İmla Yazımları, Vezin Uygunluğu, Farklı s/ş Yazımı, Okuyuş Farkları (ö(n)gin/ögin; önür/ünür; tolum/tulum; ödür-/üdü-; öküş/üküş; örün/ürün; öze/üzä; öz/az:), KB (Sertkaya-Eraslan-Yüce) Dizinde Bulunmayan Sözcükler (altkaçı, bal-, behrä ber-/behrä, bellü, butaklan-, çalapla-, çawıq, gür; yaqı; yupat-; omış; häva; kävakäp; azıglık; yaruqluk; cefalg/vefalg; bolayı/kılayı; yegü/tegü) -w- /-v- kullanımı (*sevüglər, küvözlänmägil, yavuzrak, yavlaq*); /w/ kullanımı (saw, suw); /-w-/ = /-f-/ ve /-w/ = /-f-/ değişimleri (saw <saf; öwkä <öfke; yuwqa <yufka); /ç-/ kullanımı, -ç/-ş- değişimi (tuttaşı, tutşu), Üstün ve -i-'nin bir arada kullanımı; İkili kullanımlar (ağırlıg-ağırlık, hazinä/ hazinä, haşar/haşar, tarıglaq/tarıglağ, yaqşı/yaqşı/yaqşı); Şahıs Zamirlerinin Kullanımı (sözcük ve tenvinli şekilde olanlar); Mısır Nüshasında /y/ ve /n/ seslerinin kullanımları (çığay/ çıgan, saşıyuk/saşınuk), Ünlü Değişimleri (butıqlan-/ butaklan, içün/üçün, hacipluk, berküt-/berkit-, kigür-/ kügür-, nelik/nelük, semüz, yawga/yawgu); Farklı Okumaları İçeren İmlalar (küşüş/küşüş, siyüçig/süçig, töz/tüz, tur/tör, tuman/tümän, kul/kol-, ökün-/ögün, mün/mün-/mun-, tük /tüg-/tüg, ötrü/utru, kat/kat-/kut, haq/çaq, kılık/kalık, saq/suq, saw/suw), Ünsüz Türemesi (yülüş), Seslik Ölçütler; (/ä/ yazımı, e yazımı) Mısır Nüshasının Yapısında Bulunan Değişiklikler; Silinen hece ve sözcükler, Satır Kenarında Verilen Beyitler, Satır Aralarında Verilen Sözcükler, Çözümlemesi Zor Olan Satır Başlıkları gibi maddelerde Mısır nüshasında göze çarpan özellikler verilmiştir.

Arat'ın kurduğu metin üzerinden Türklük biliminin gelişmesi/değişmesi ve imkanlarının artmasıyla her gün yeni çalışmalar ve teklifler şüphesiz olacaktır. Bu çalışmalar Arat neşrinin kusuru değil bilhassa yol göstericiliğinin sonucudur. Tarihî ve modern Türklük metinleri içerisinde özellikli yere sahip olan Kutadgu Bilig her daim gizemini koruyacak ve çalışmaların ilgisine mazhar olmaya devam edecektir.

Kaynakça

- ARAT, Rahmeti, R.(1979). *Kutadgu Bilig Metin I*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2. Baskı.
- ARAT, Rahmeti, R.(1988), *Kutadgu Bilig Çeviri II*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 4. Baskı.
- ARAT, Rahmeti, R. (1979). *Kutadgu Bilig İndeks II*. (Neşre Hazırlayanlar; Kemal Eraslan, Osman Fikri Sertkaya, Nuri Yüce). İstanbul: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- ARAT, Rahmeti, R. (2005). *Kutadgu Bilig*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- ARAT, Rahmeti, R. (1987). Makaleler. Türkçe Metinlerde e/i Meselesine Dair. Ankara: *Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları*, C.I.
- ATA, A. (1993). Kutadgu Bilig Üzerinde Bir Düzenleme Denemesi: *kör mü? kür mü?*. *Türkoloji Dergisi* 11, Ankara.
- CLAUSON, Sır G.(1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*. London: Oxford At TheClarendonPress.
- DANKOFF, R.- KELLY, J. (1985). Mahmūd al- Kāsgari. Compendium of Türkic Dialects. Part III. Edt. Şinasi Tekin- Gönül Alpay Tekin. Washington: Harvard University.
- Eker, Ö.(2015). *Kutadgu Bilig Dizini*. Niğde: Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı. Dan.: Doç. Dr. Abdullah Kök. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- ERCİLASUN, Ahmet, B. (2007). Dîvânü Lügâti't- Türk'te Ünlü Uzunluklarıyla İlgili Kayıtlar. *Makaleler Dil- Destan-Tarih-Edebiyat*. Haz., Ekrem Arıkoğlu. Ankara: Akçağ Yayınları.
- HACİB, Yusuf, Has. (1993). *Kutadgu Bilig (Kahire Nüshası)*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- HACİB, Yusuf, Has. (2015). *Kutadgu Bilig C Kahire Nüshası*. Ankara: TDK Yayınları.
- KARTALLIOĞLU, Y. (2011). Kutadgu Bilig'deki Uzunluklar. *Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacip ve Eseri Kutadgu Bilig Bildiriler* 26-27 Ekim 2009, TDK Yayınları, Ankara.
- STEİNGASS, F. J.(1992). *A Comprehensive Persian-English Dictionary*. Beirut: Printed in LebanonbyTypopress.
- TERES, Ersin., (2006). *Dîvânü Lügat-it Türk ve Budist Uygur Metinlerinin Sözcük Bakımından Karşılaştırılması*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, SBE, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- TEZCAN, Semih., (2011). Kutadgu Bilig'de Yeni Düzeltmeler. *Doğumunun 990. Yılında Yusuf Has Hacip ve Eseri Kutadgu Bilig Bildiriler* 26-27 Ekim 2009. Ankara: TDK Yayınları.
- TEZCAN, Semih., (1981). Kutadgu Bilig Dizini Üzerine, *Belleten CXLV*, Ankara.